

Ansîklopedîya Kurdî ya Feylezofî ya

Zanistnameyê

Çapa pdf. ya gotara

Neteweperwerî

Nivîskar: Nenad Miscevic

Wergêr: Fexrîya Adsay

Edîtor: Îbrahîm Bor

Miscevic, Nenad. “Neteweperwerî”. *Ansîklopedîya Kurdî ya Feylezofî ya Zanistnameyê* (Biha-
ra 2023ê). Fexrîya Adsay (Wergêr). Lînk = <<https://zanistname.com/nk/entries/nationalism/>>.

Navnîşana gotara orjînal li *Ansîklopedîya Feylezofî ya Stanfordê*:

Miscevic, Nenad, “Nationalism”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2020 Edi-
tion), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/nationalism/>>.

Perbendî: Erwend Salarî

Hemû mafêñ vê berhemê parastî ne ji aliyê Ansîklopedîya

Kurdî ya Feylezofî ya Zanistnameyê ve.

<https://zanistname.com/>

Neteweperwerî

Nenad Miscevic

Wergêr: Fexriya Adsay

Têgeha “neteweperwerî”yê bi giştî ji bo penasekirina du diyardeyan tê emilandin:

1. helwesta endamên neteweyekê ku dema girîngî didin nasnameya xwe ya neteweyî, û
2. kirinên endamên neteweyekê ku dema hewl didin mafê çarenûsiya xwe bi dest bixin (an bidomîne).

(1)pirsan dike derbarê têgeha neteweyê (an nasnameya neteweyî) de ku gelek caran bi kokeke hevpar, girêyên etnîk an çandî tê pênasekirin, û bi taybetî dipirse ka gelo endamtiya takekesî ya di neteweyekê de divê bi dilxwazî an ne-dilxwazî be. (2) dipirse ka gelo mafê çarenûsiyê divê wek mafê tam dewletbûnê bê famkirin teví otorîteya bêkemasî li ser karûbarê navxweyî û navneteweyî, an tiştekî ji vê kêmter lazim e.

Neteweperwerî sî sal berê, di salên nodî de, ket bala nîqaşen felsefi, bi qismî wek encama pevcûnên neteweperwer ên berbiçav û acizker. Pêlên xurt ên neteweperweriyê bêtir wêneyekî ji aliyê exlaqî ve xumamî û, ji ber vê sedemê jî, gelek caran şeyda pêşkêş dike. “Hişyarbüna neteweyî” û têkoşîna ji bo serxwebûna siyasî gelek caran him qehremanî him zalimî ye; çêbûna dewleteke neteweyî pirî caran bersiva hestên kûr ên populer dide lê hin caran encamên wê nemirovî çêdibin, ji qewirandin û “paqijkirin” a ne-neteweyîyan bigre heta komkujiyên birêexistinkirî. Di nîqaşa exlaqî ya li ser neteweperweriyê de tengijîneke kûr a exlaqî heye di navbera piştevaniya bi komên neteweyî yên tepisandî re û dilxelîna ji ber sûcên li ser navê neteweperweriyê tê kirin. Ji aliyekî ve jî, meseleya neteweperweriyê işaretî qadeke

berfirehtir a kêşeyên derbarê miameleya li cudatiyên etnîk û çandî dike, û bêguman ev niha aciltirîn kêşeyên teoriya siyasî ya hevçax e.

Di nav bîst salên dawî de, qeyranê koçberiyê û bertekên populîst ên li hemberî meseleyên koçberî û aboriya navmalî bûne taybetiyên komeke meseleyên nû yên siyasî. Meseleya kevneşopî ya dijberiya navbera neteweperwerî û kozmopolitanîzmê profil guheriye: dijberiya hişk a niha di navbera nefreta populîst a li hemberî koçberbiyanîyan û helwesteke comerdtir, an tenê adil, a qebûlkirin û alikariya bi merhamet de ye. Dijberiya populîst, hin taybetiyên wê bi welatparêzî û neteweperweriyê re têkildarkirin, û helwesta li dijî vê jî taybetiyên sereke ji kozmopolitanîzma kevneşopî werdigre. Meriv dikare li bendê be ku xebatêni ser neteweperweriyê bi ser vê qada nû û zehmet ve biçe, li ser dijheviyên nû bisekine û neteweperweriyê têkildarî vê qadê bi cih bike.

Di vê madeyê de, em ê pêşî meseleyên têgehî yên pênakirin û polînkirinê bisekinin (Beş 1 û 2) û paşê angaştên berpêşkirin (Beş 3). Ji angaştên di eleyhê neteweperweriyê bêtîr cih tê veqetandin ji bo angaştên lehê wê de da ku baştir guh bidin neteweperwerên felsefi. Di beşa dawî de em ê vejerin ser koma meseleyên nû û reşnivîsa wan meseleyên nû derxin, ku ji ber populîzmên neteweperwer û neteweborî, û qeyrana koçberiyê peyda bûne.

- 1. Netewe çi ye?
 - 1.1. Têgeha Sereke ya Neteweperweriyê
 - 1.2. Têgeha Netewe
- 2. Cûreyên Neteweperweriyê
 - 2.1. Têgehên Neteweperweriyê: Klasîk û Lîberal
 - 2.2. Îdiayên Etîk, Klasîk û Lîberal: Navendîbûna Neteweyê
- 3. Nîqaşa Etîk
 - 3.1. Neteweperweriyê Klasîk û Lîberal
 - 3.2. Angaştên di lehê neteweperweriyê de, yên klasîk û ên lîberal: pêdiviya kûr a ji bo civatê

- 3.3. Angaştên di lehê neteweperweriyê de: meseleyên edaletê
- 3.4. Populîzm û rûyekî nû yê neteweperweriyê
- 3.5. Netewe-dewlet di peywendeke global de
- 4. Encam
- Çavkanî
 - Destpêk
 - Referans
- Çavkaniyên din ên Internetê
- Nîşeyên bo Neteweperweriyê

1. Netewe Ci ye?

1.1. Têgeha Sereke ya Neteweperweriyê

Digel ku gelek maneyên navlêka “neteweperwerî”yê heye, du diyarde hene di navendê de: (1) helwesta endamên neteweyekê ku dema dikevin tatêla nasnameya xwe wek endamên wê neteweyê û (2) kirinên endamên neteweyekê di hewldana bidestxistin (an domandina) hin awayên serweriya siyasî (bnr. w.m., Nielsen 1998-9; 9). Her yek ji van hewce dike li ser bêñ rawestan.

1. pirsan dike derbarê têgeha netewe an nasnameya neteweyî de; dipirse ka gelo ci ye aîdbûna bo neteweyekê? Yek divê çiqasî qedir bide neteweya xwe? Netewe û nasnameya neteweyî dikare li gor kokeke hevpar, etnîsîte, an girêyên çandî bê pênasekirin, û endamtiya kesekî bo nav neteweyê pirî caran bi dilxwazî nayê pejirandin, carna bi dilxwazî tê pejirandin. Asta qedirdana bo neteweya xwe ji bo neteweperweran gelek caran, lê ne her tim, pir bilind e: li gor nêrînêñ bi vî rengî, daxwazêñ neteweya kesekî ji bo desthilatdarî û sedaqatê ji yên reqîban pêştir in.^[1]
2. Dipirse ka gelo ji bo serweriyê bidestxistina dewletbûnê ligel otorîteya bêkêmasî li ser karûbarêñ navxweyî û navneteweyî pêwîst e, an tiştekî ji vê

kêmtir têrê dike. Her çiqas serwerî pirî caran wek tam dewletbûn bê famkirin jî (Gellner 1983: beş. 1),^[2] hin îstisnayên muhtemel jî hatine qebûlkirin (Miller 1992: 87; Miller 2000). Hin nivîskaran berevaniya versiyoneke anarşîst a welatparêzî-neteweperweriya nerm jî kirine, ku Bakunîn berê işaret kiribû (bnr. Sparrow 2007).

Di warê cudakirina neteweperweriyê ji welatparêziyê de pirsgirêkeke termînolojîk û têgehî heye. Li gor pênaseyeke populer girêdayîbûna yekê/î bo welatê xwe welatparêzî ye, girêdayîbûna yekê/î bo gelê xwe û nerîtên wî jî neteweperwerî ye (Kleinig 2014: 228, û Primoratz 2017: Beş 1.2). Di vê pênaseyê de kêşeyek heye ku hezkirina welitekî bi rastî ne tenê hezkirina parçeyek axê ye, girêdayîbûna bo şêniyên wê axê jî di xwe de dihewîne, û ev “netewe” yê jî daxilî nav têgeha welatparêziyê dike. Li gor pênaseyeke din jî yek ji van girêdayîbûnan xurt û bi awayekî êrişkar e (neteweperwerî) û ya din nerm e (welatparêzî), ku ev herî kêm xwe digihêne George Orwell (bnr. nivîsa wî ya sala 1945).^[3]

Ligel van endişeyên pênasekirinê, hemfikreke maqûl heye derheqê neteweperweriya klasîk û ji aliyê dîrokî ve paradîgmatîk de. Bi awayekî tipîk diyar dike ku di warê sedaqata takekesî de daxwazên neteweyê di ser daxwazên din re ne û serweriya perbêkêmasî armanca nebenabe ya bernameya wê ya siyasî ye. Ji berê de serweriya li ser axê bûye hêmaneke pênaseker a otorîteya dewletê û bîngehîn ji bo netewetiyê. Ev hatiye berzkirin di berhemên klasîk modern ên Hobbes, Locke û Rousseau de û dîsa vedigere di nîqaşan de di navendê de cih digre, her çiqas filozof niha bêtir gumanbar bin jî (bnr. li jêr). Meseleyên li dor kontrolkirina tevgera pere û mirovan (bi taybetî koçberî) û mafîn çavkaniyan işaretî serweriya teritoriyal dike û loma ji aliyê siyasî ve vê babetê dike navend di vê serdema globalîzasyonê de û ji aliyê felsefî jî balkêş dike him ji bo neteweperweran him ji bo dij-neteweperweran.

Di dema dawî de, nîskoka felsefî bêtir bi ser aliyê “neteweperweriya lîberal” ve çûye, ku daxwazên klasîk kêm dike û hewl dide helwesta nêz-neteweyî û rîzgirtina bo nirxên lîberal ên kevneşopî bîne ba hev. Wek mestere, dewleta terîtoryal wek yekeyeke siyasî, li gor neteweperweren klasîk “âid” î komeke etno-çandî ye û ew kom peywira wan e ku bi çalakî nerîtên xwe biparêzin û wan belav bikin. Cureya

lîberal destûr dide “parvekirin” a dewleta terîtoryal bi komên etnîk ên ne-serdest re. Encam ji hev cihê ne û têra xwe balkêş in (bnr. li jêr bi taybetî beşa 2.)

1.2. Têgeha Neteweyê

Di awayê wê yê giştî de, mijara neteweperweriyê derbarê hevcotkirina qada etno-çandî (komên etno-çandî an “neteweyan” dihewîne) û birêexistinkirina qada siyasî de ye. Me qala girîngiya wê helwestê kiribû ku dema endamên neteweyê girîngî didin nasnameya xwe ya neteweyî. Ev xal rê li ber du cure pirsan vedike. Yek, ên teswîrî:

- (1a) Netewe ci ye û nasnameya neteweyî ci ye?
- (1b) Tişta aidî neteweyê ci ye?
- (1c) Xwezaya helwesta nêz-neteweyî ci ye?
- (1d) Endamtiya bo neteweyekê bi dilxwazî ye an na?

Du, yên normatîv:

- (1e) Gelo girîngîdayina bo nasnameya neteweyî her tim guncav e?
- (1f) Yek divê çiqas girîngî bidê?

Ev beş pirsên teswîrî nîqaş dike, bi yên (1a) û (1b) dest pê dike; pirsên normatîv di Beşa 3 de di warê nîqaşa etîk de li ser têr rawestan. Ger yek bixwaze gel tevlî têkoşîna ji bo mafêñ xwe yên neteweyî bike, lazim e fikrek wê/î hebe ku netewe ci ye û tişta aidî neteweyekê ci ye. Loma, ji bo îzehat, daxwaz û fermanêñ xwe yên kiryarê formule bikin û li ser zemînekê bidin rûnişstandin, ramangerêñ nêz-neteweyî teoriyên etnîsîte, çand, netewe û dewletê rave kirine. Dijberêñ wan jî li dijî van teoriyan derketine. Vêga, ji bo neteweperweran hin pêşmercên derbarê komên etnîk û neteweyan de bingehîn in, lê yên din hûrgiliyêñ teorîk in ku ji bo piştevaniya yên bingehîn hatine dirustkirin. Pênase û statuya koma civakî ku ji bernameya neteweyî sûd digre û wek “netewe”, “etno-netewe” an “koma etnîk” tê binavkirin, esas e. Ji ber ku neteweperwerî bi taybetî di komên ku hê dewletek wan tuneye berbiçav e,

pênaseya netewe an neteweperweriyê de tenê aîdbûna dewletekê ne hêja ye meriv li ser bisekine.

A rast, gelek caran sedaqetên “welatîbûn”ê bi serê xwe di bin sernavê “welatparêzî” ku me gava din behs kiribû, an “welatparêziya makezagonî”^[4] de tê senifandin. Ev du bijareyên derhed (extrem) û hin navînciyan (intermediates) li dû xwe dihêle. Yekem bijareya derhed ji aliyê komeke piçûk lê berbiçav a teorisyenan tê berpêşkirin.^[5] Li gor vê pênaseya temamî dilxwazparêz, netewe ew koma mirovan e ku bi hev re talibên rêxistineke hevpar a siyasî mîna dewletê ne. Ger komeke wiha bikaribe dewletekê ava bike, sedaqata endamên komê dibe “welatî” (wek dijbera “etnîk”). Di derheda din de, û adetîtir, daxwazên neteweperwer li ser civata ne-dilxwaz a ji heman kok, ziman, nerît û çandê hûr dîbin: etno-neteweya klasîk civateke ji heman kok û çandê ye, û ziman û nerît jî pir diyar e. Cudatî (her çiqas ne tam ev be jî) ew e ku dibistanêñ kevn ên zanistên civakî û siyasî di navbera neteweperweriya “welatîbûn” û “etnîk” de xêz kirine, a yekem, tê îdiakirin ji Ewropaya Rojava derketiye, ya duyem bêtir ji Ewropaya Navîn û Rojhilat, ji Almanyayê derketiye.^[6] Nîqaşen felsefî yên li ser neteweperweriyê meyl dikin tenê li ser guhêrokên (variety) etnîk-çandî bisekinin, û li vir ev boçûn wê bê teqîbkirin. Li ser vî esasî komeke talibê neteweperweriyê be, wê wek “etno-netewe” bê binavkirin da ku ji paldankên saffî welatîbûnê bêtir etno-çandîbûna wê bê binxêzkirin. Li gor neteweperwerekî etno-(çandî), tişa ku endamtiya kesekî ya di civatekê de diyar dike paşxaneya wê ya etnîk-çandî ye. Yek nikare endamtiya xwe hilbijêre; endamtî girêdayî eslê wê û sosyalîzasyona wê ya pêşî ye. Lê hevparbûna esil/kokê ji bo piraniya komên hevçax êdî bûye tiştekî efsaneyî: komên etnîk ev hezar sal in li nav hev dikevin.

Loma alîgirên neteweperweriyê yên sofistîke û liberal meyl dikin endamtiya tenê çandî derxin pêş û “etno- “jê derdixin, behsa “neteweti”yê dikin (Miller 1992, 2000; Tamir 1993, 2013; Gans 2003). Pêşniyaza Michel Seymour a “pênaseyeke civakî-çandî” rehendeke siyasî zêde dike li ya temamî çandî: netewe komeke çandî ye, dibe ku, lê ne şerd e, xwe digihêjin kokeke hevpar, û bi girêyên welatîbûnê bi hev tên girêdan (Seymour 2000). Cûreya pênaseyê ev e ku iro dikare ji piranî aliyen bê pejirandin. Neteweya ku bi vî awayî tê pênasekirin ji aliyê him etnîk-çandî him

welatîbûnê kategoriyeke hinekî têkel e, lê ji safî welatîbûnê bêtir nêzîkî ya safî etno-çandî ye.

Ka em vejerin ser meseleya kok û “otantîkbûn” a komên etno-çandî an etno-neteweyan. Di zanista civakî û siyasî de bi giştî du cûre nêrîn ji hev têr cihêkirin, lê komeke sêyem heye ku hêmanên ji her duyan dihewîne di xwe de. Ya yekem nêrîna modernîst e ku dibêjin neteweperwerî ligel netewe-dewletê di serdema modern de peyda bûye.^[7] Di dema me de serkêşê vê nêrînê Ernst Gellner e (bnr. 1983).^[8] Modernîstên din xalên din ên destpêkê hildibijêrin bi cudatiya yek an du sedsalan.^[9] Nêrîna dijber, a Edward Shils (1957), dikare wek “prîmordialîst” bê binavkirin. Li gor vê, neteweyêniha yên etno-çandî “ji demeke pir kevn vir ve” hene.

Ya sêyem û ya têra xwe maqûl ku him ji prîmordialîzm-etno-sembolîzm him ji modernîzmê vediqete, bi W. Connor (1994) dest pê kirîye.^[10] Netewe ji dewletekê bêtir, komeke etnîk a politîzebûyî û mobilîzebûyî ye. Loma, koka neteweperweriyê diçe berî dewleta modern, û naveroka wê ya hestiyar heta roja me maye (Conversi 2002: 270), lê rêkxistîbûna îro ya di şiklê dewletê de modern e. Lêbelê, netewe-dewlet xewn û honakeke neteweperwer e ku bi rastî qet nehatiye tetbîqkirin ji ber piratiya bivê-nevê ya komên civakî. Li ser sê nêrînê serdest ên derbarê koka neteweperweriyê de ewqas e.

A rast, nivîskarêñ kevtir —ji ramangerêñ gewre yên mîna Herder û Otto Bauer bigre heta propagandîstên dane ser şopa wan— pir hewl dane ku iddiayêñ normatîv ên derbarê neteweyan de bispêrin realîzma ontolojîk a hişk: netewe heqîqî ne, heyberên *bona fide* (rewa) ne. Lakîn, nîqaşen hevçax hewl dan girîngiya dabeşbûna muxayel/rastîn kêm bikin. Fîlozofêñ hevçax ên sereke angaşt kirin ku angaştên neteweperwer ên normatîv-hilbijer û xwezaya “muxayel” a neteweyekê li hev dikin.^[11] Dest nîşan dikin ku muxayileyêñ hevpar dikare merivan bi hev girê bide, û hevbandoriya rastîn a bihevrebûnê dikare berpirsyariyêñ girîng ên exlaqî pêk bînin.

Niha em vejerin pirsa (1c) derbarê xwezaya helwestên neteweyî de. Meseleya raveker a bala zanyarêñ siyasî û civakî dikşîne, derheqê hestêñ etno-neteweperwer de, rewşa paradigmâtîk a helwesteke neteweyî ye. Birra jî qasî xuya dike tiştekî îrasyonel, romantîk e, û li hemberî berjewendiyêñ şexsî xemsar e? Ev mesele

nivîskaran dike du alî, ên hewl didin neteweperweriyê ji bin ve irrasyonel bibînin û yên wê wek tiştekî rasyonel rave dikan. Nivîskarênu ku wê îrrasyonel dibînin çendîn raveyan berpêş dikan ka çîma meriv bi nêrînên îrrasyonel qayil dîbin. Hin dîbêjin, bi rexneyî, ku neteweperwerî xwe dispêre “hişmendiya çewt”. Lê ev hişmendiya çewt ji ku tê? Nêrîna herî besît ew e ku ev encama manipuleya yekser a “girseyan” e ji aliyê “bijarteyan”. Rexnegira navdar a neteweperweriyê Elie Kedourie (1960) di wê baweriyê de ye ku ev îrrasyonelbûn spontane ye. Panzdeh sal berê Liah Greenfeld di meqaleya xwe ya provokatîv a sala 2005an de neteweperwerî bi nexweşîya aqlî ve girê dida (bnr. kitêba wê ya sala 2006an jî). Li aliyê hember, Michael Walzer di 2002an de îzaheteke henûn a hêstên neteweperwer pêşkêş kir. Nivîskarênu li ser nerîta marksîst îzahetên kûrtir ên cûrbicûr kirin. Yek ji van, binyadgerê fransî Étienne Balibar ew wek “hilberîn” a îdeolojiyê dît. Li gor Balibar, ew mekanizmayênu ku neteweperwerî hilberandine, ti elaqeya wan bi safîtiya spontane ya takekesan re tuneye, hokarênu civakî yên xeyrî-şexsî û binyadî ne (Balibar & Wallerstein 1988 [1991]).^[12]

Hin nivîskar angaşt dikan, gelek caran tiştekî rasyonel e ku takekes bibin neteweperwer (Hardin 1985). Yek dikare bi awayekî rasyonel îzeh bike derhedênu pevçûna etno-neteweperwer? Nivîskarênu mîna Russell Hardin pêşniyaz dike vê bike bi nêrîneke giştî ya derheqê dema helwesta neyarî dibe rasyonel: ya herî tîpîk, ger kesek ti sedem tunebe ji yekî bawer bike, mentiqî ye ku li hemberî yê din tedbîrênu xwe bigre. Ger her du alî jî tedbîran bigre, her yek wê yê din bi zêdebarî wek neyar bibîne. Ewçax dibe rasyonel ku miameleya neyarekî bê kirin bi êdin re. Ji ber vê, gumana safî bi gavêni piçûk û li gor xwe rasyonel dikare rê li ber pevçûnê veke. (Rewşike wiha neyênî gelek caran wek varyanta Dubendiya Kesekî Girtî tê pêşkêşkirin; bnr. madeya dubendiya girtî). Bi nisbet, rihet e diyarkirina wan şert û mercênu ku ji bo piştevanî û pevçûnen neteweşî ev qalibê giştî tê sepandin (bnr. Wimmer 2013).

Wek encam, em werin ser pirsa (1d), pirî caran netewe di esasê xwe de wek civateke ne-bidilxwazî tê dîtin; yek ji jidayikbûnê ve aidî wê ye, di nav de mezin dibe, ev aidiyet xurttir dibe, û dema yek bi zanebûn we pesend dike, temamtir dibe.

Her kes ne hemfikir e: neteweperwerên lîberal tercîhkirina aidiyeta neteweyî û îhtimala ku koçber bi tercîha xwe bibin endamê neteweyekê û çandeke din, qebûl dîkin.

2. Cûreyê Neteweperweriyê

2.1. Têgehê Neteweperweriyê: Klasîk û Lîberal

Di serî de me got neteweperwerî li ser (1) helwesta endamên neteweyê disekine, ya ku dema girîngî didin nasnameya xwe ya neteweyî, û (2) kiryarêñ endamên neteweyê pêk tînin dema hewl didin bi awayekî serweriya siyasî bi dest bixin (an wê bidomînin). Ji aliyê siyasî ve xala sereke ev e (2): kiryarêñ ku neteweperwer teşwîq dîkin. Vêga em bi serwerî û axê dest pê dîkin û vedigerin ser nîskokêñ adetî yên têkoşîneke neteweyî ya ji bo serxwebûnê. Ev meseleyeke girîng derdixin holê:

(2a) Gelo serweriya siyasî ya li ser parçeyek axê hewceyî dewletê dike an tiştekî jê kêmtrî?

Bersiva klasîk ew e ku dewlet hewce ye. Bersiveke lîberaltir jî dibêje hin awayêñ otonomiya siyasî têr dike. Piştî ku ev hat nîqaşkirin, em dikarin vegeerin ser meseleyêñ normatîv ên têkildar:

(2b) Ji aliyê etîk ve destûra kîjan kiryan heye di bîdestxistin û domandina wê de?

(2c) Ji aliyê ve exlaqî ve, di kîjan şertan de destûr heye ji ev cûre kiryan re?

Pêşî em li ser bersiva neteweperwer a klasîk bisekinin (2a). Serweriya siyasî ya etno-neteweyekê hewceyî dewletekê ye “ku heqê wê ye” (Oldenquist 1997).

Pêşveçûnêñ li ser xeta vê fîkrê gelek caran bersivêñ taybet diyar dîkin an îma dîkin bo (2b) û (2c), yanê, di têkoşîneke neteweyî ya serxwebûnê de emilandina hêzê li hemberî otorîteya navendî hema hema her tim amrazeke rewa ye ji bo bîdestxistina serweriyê. Lîbelê, neteweperweriya klasîk tenê ne bi avakirina dewletekê lê domandin û xurtkirina wê re jî têkildar e.

Neteweperweriya klasîk bernameyeke siyasî ye ku avakirin û domandina dewleteke tam serwer a komeke diyar a etno-neteweyî (“gel” an “netewe”) wek peywira sereke ya her endamê komê dibîne. Ew, bi vê pêşbîniyê dest pê dike ku yekeya çandî ya guncav (an a “xwezayî”) etno-netewe ye, û angaşt dike ku di warê hemû meseleyên çandî de peywira sereke ya her endamî sedaqeta bo çanda etno-neteweyî ye.

Neteweperwerên klasîk bi gelempêri hişyar in derbarê çanda ku xwedî lê derdikevin û ges̄ dikin, û helwesta gel a li hemberî netewe-dewleta xwe. Ev helwesta notirvaniyê hin xetereyên wê potansiyel hene: gelek hêmanên çandekê yên gerdûnî an bi awayekî berbiçav ne neteweyî, dibe ku bibin qurbana coşa neteweyî. Neteweperweriya klasîk di jiyana rojane de talebên îlaweyî yên cûrbicûr datîne ber takekesan, ji kirîna malên bihatir ên dest-çekirî ji dêvla yên îthal ên erzantir bigre, heta jinûvehilberîna endamên mistaqbel ên neteweyê qasî ku bê idarekirin (bnr. Yuval-Davies 1997, û Yack 2012).

Li nik neteweperweriya klasîk (û pismam/dotmamên wê yên derhed ên radîkaltir), gelek nêrînên nermtir jî niha wek neteweperwer têن polînkirin. A rast, nîqaşa felsefi ber bi şewazên nerm an heta ultra-nerm çûye, û piraniya filozofên ku xwe wek neteweperwer pênase dikin, bernameyên neteweperwer ên pir nerm pêşniyaz dikin.

Neteweperwerî di vê maneya firehtir de têkela hemû helwest, daxwaz û fermanên ji bo wê kiryarê ye ku nirxeke bingehîn a siyasî, etîk û çandî atfî netewe û netewetiyyê dike û ji vê hin berpirsyariyan derdixe (ji bo endamên neteweyê, û ji bo alî, takekes an kolektîvên seyem ên têkildar) ji vê nirxa atifkirî. Nûnerê sereke yên vê koma nêrînan, neteweperweriya liberal e ku ji aliyê nivîskarên mîna Miller, Tamir û Gans hatiye pêşniyazkirin (bnr. li jêr).

Neteweperwerî di vê maneya firehtir de dikare ji hev cuda bin di fehma xwe ya derbarê neteweyên xwe de (ku gelek caran nediyar tê hiştin di gotara wan de), di zemîn û asta nirxê wê de û di wergiriya berpirsyariyên diyarkirî de. Neteweperweriya nerm ji neteweperweriya klasîk kêmîtir tiştan dixwaze û hin caran bi navê “welatparêzî” yê tê naskirin. (Emilandineke cuda, dîsa “welatparêzî” yê bi xwe re dihêle ji bo qedirdana civata sivîl û sedaqata bo dewletê, bereksê neteweperweriya ku civatêñ

etno-çandî dixe navendê).

Ka em vegeerin ser neteweperweriya lîberal, cûreya neteweperweriyê ku zêdetirîn têr nîqaşkirin.

Neteweperwerên lîberal rêgezên lîberal-demokratîk û helwestên nêz-neteweyî aidî hev dibînin. Yek ji alîgirên sereke yên vê nêrînê, Yael Tamir, di kitêba xwe ya 1993yan de nîqaş da destpêkkirin û di kitêba xwe ya dawî de behsa netewe-dewletê dike wek “baştırîn xala hevdîtinê ya herdulan” (2019: 6). Helbet, hin tişt divê bê fedakirin: divê em qebûl bikin ku manîdarbûna civatekê an vekirîbûna wê divê bê fedakirin heta radeyekê ji ber ku em nikarin bi hev re xwediyyê her duyan bin (2019: 57). Ji her yekê çiqas tê fedakirin, ev ne zelal e, û helbet bersiva rast li gor neteweperwerên cuda diguhere.

Versiyona Tamir a neteweperweriya lîberal awayekî lîberalîzma civakî ye, ji vî aliyî ve dişibe nêrînên David Miller ku behsa “civatên pişthevgirtinê” dike di kitêba xwe ya 1999an *Principles of Social Justice (Rêgezên Edaleta Civakî)* de û xwedî heman helwestê ye di kitêbên xwe yên 1995 û 2008an de. Her du jî hesta nasnameya neteweyî wek hesteke wiha dibînin ku pişthevgirtinê xurt dike, û pişhevgirtinê jî wek amrazeke xurtkirina edaleta civakî dibînin (Tamir 2019, bi taybetî ch.20; b.b.h. Walzer 1983, Kymlicka 1995a, 2001, û Gans 2003, 2008).

Neteweperwerên lîberal di warê qedrê pirçandîtiyê de ji hev dûr dikevin. Kymlicka wê dike hîmê rismê xwe yî lîberalîzmê lê Tamir bêyî ku zêde deng derxe, wê jê derdixe: angaşt dike, demokrasiyên pirçandî, piretnîk tecrubeyeke wan pir lawaz heye (2019: 62). Teşhîsa Tamir a ji bo qeyrana siyasî ya îro ku bi Trump û Le Pen derdikeve pêş, “demokratên lîberal bi serfiraziya xwe pûç bûn” lê “neteweperweran jî xwe têkçûyî û kevnbûyî hîs kirin” (2019: 7).

Tamir lîsteya du cure sedeman derdixe ku statuya siyasî ya taybet ji neteweyan re gerantî dike. Cureya yekem ew e ku, “ji dewletê” pê ve ti yekeya siyasî “nikare fikran belav bike li qada gişteyî” (2019: 52), û cureya duyem jî ew e ku netewe hewcedariya wê bi hewldanêñ afirîner ên berdewam heye da ku fonksiyonel û cazib be.

Pêşveçûna dîrokî ya lîberalîzmê veguherî bû rêgezeke gerdûnî, dij-civakparêz; ev bû şâşiyekê mirindar ku dikare û divê bê serastkirin ji aliyê senteza neteweperwer a lîberal. Em dikarin vebêjeyên netewetiya xwe vejînin bêyî ku mîrata lîberal a azadî û mafan bikin qurban? Neteweperweriya lîberal bersiva erêni dide. Li gor riwangeya wê, partîkulerîzma neteweyî li pêş e: Hezkirina mirovayetyî îdealeke esîl e, lê hezkirina rastîn her tim taybet e...” (2019: 68).

Balkêş e, Tamir vê ûtibara berz a neteweyê bi nêrîneke derhed a sazker a derbarê xwezaya wê re dike yek: netewe binyadêن aqlî ne ku di hisê endamên wê de ye (2019: 58).

Gelo neteweperweriya lîberal li cîhana îro li deverekekê tê tetbîqkirin, an ev bêtir îdealek e an teoriya rewşa-dawî ye ku wêneyekî civaka arezûkirî pêşniyaz dike? Ger em li nivîsên neteweperwerên lîberal binêrin, ya duyem e, her çiqas du nerîten ku ji xwe di realiteya siyasî de hatine tetbîqkirin, dike yek û loma bi nisbet îdealeke hêsanter pêşkêş bike jî.

Varyasyonên neteweperweriyê yêن bi felsefeyê re hêrî zêde têkildar ew in ku li sekna etîk a angaştan û pratîkên neteweperwer ên pêşniyazkirî bandor dikan. Nêrînên felsefi yêن bi hûrgilî ên di lehê neteweperweriyê de, wê wek “neteweperweriya teorîk” bêن nav kirin, ev sifetek e ku xizmeta cihêkirina nêrînên bi vî rengî dike ji gotara neteweyî ya kêmîtir sofistîke û pratîktir. Angaştên ku neteweperweriya teorîk a navendî dinirxînin, dikare bi awayekî bikêr lê besît û şematîk bêن xêzkirin di nexşeya pozisyonên muhtemel ên di teoriya siyasetê de.

Angaştên neteweperwer ên ku neteweyê wek navenda kiryara siyasî raber dikan lazim e du pirsên giştî yêن girîng bîbersivînin. Yek, gelo yek cûre koma civakî ya mezin heye ku xwedî vê girîngiya exlaqî ya taybet e? Bersiva neteweperwer ew e ku helbet yek heye, ew jî netewe ye. Wekî din, dema neqandineke dawî bê kirin, mîna di navbera girîyêñ malbat an dostanî, û neteweyê de, ya dawî li pêş e. Neteweperwerên lîberal sekneke nermtir tercîh dikan, ku girîngî didin aidiyeta neteweyî, lê bi vî awayî wê naxin navendê. Du, ci ne sedemên berpirsyariyêñ takekesekî li hemberî komeke ji aliyê exlaqî ve navend? Gelo xwe dispêrên endamtiya bidil an bêdil a nav komê de? Ramangerêñ tipîk neteweperwer ê hevçax ya duyem tercîh dikan lê qebûl jî dikan

ku sedaqata bidil a bo nasnameya neteweyî serkeftineke girîng e ji aliyê exlaqî ve. Di nexseya felsefî de, ecibandinê normatîf ên alîgirên neteweperweriyê bi giştî baş rûdinin li sekna civakîparêzan: piraniya filozofên alîgirên neteweperweriyê civakîparêz in ku netewe wek civata tercîhkîrî hilbijartine (bereksê ew civakîparêzên din ku civatê firehtir tercîh dikin, mîna yên ji aliyê nerîtê olî yên global hatine pênamekirin).^[13]

Berî ku em bi angaştê exlaqî bidomînin, ka em bi kurtî tabloya mesele û riwangeyên têkildarî terîtorî (ax) û mafênerî terîtoryal derxin, ku ji bo bernameyên siyasi yên neteweyî bingehîn in.^[14] Ax çîma girîng e ji bo komên etno-neteweyî, û wergirî û üştêne mafênerî terîtoryal ci ne? Girîngiya wê ya mezin ji serweriyê û hemû ihtimalên têkildar ên kontrolkirina hundir û vederkirinê tê. Girîngiya vê têra xwe zelal dibe ger hûn nêrîna Rousseau jî lê zêde bikin, ku sedaqatêni siyasî bi eslê xwe sînorkirîne û hezkirina —an, bi awayekî nermtir, hevaltiya sivil a komarparêz— kesekî bo koma xwe hewce dike hin kesen “êdin” veder bike. Ci ne üştêne daxwazkirina mafênerî terîtoryal? Neteweperwer û nêrînen di lehê neteweperweriyê de piranî xwe dispêrin girêdayîbûna endamên neteweyekê ya bo axa neteweyî û nirxa damezrêner (formative) ji bo rewakirina doza mafênerî terîtoryal (bnr. Miller 2000 û Meisels 2009). Ji hin aliyen ve, ev dişibe mantiqa ku alîgirên mafênerî gelên xwecih nîşan didin (Tully 2004, lê bnr. Hendrix 2008 jî) û ji aliyen din ve jî dişibe teoriya Kokers a 2009an a etno-cografik ne-neteweperwer, lê di tercîhkîrîna komên etno-neteweyî de wek tekane hilgirêne mafan cuda dibe. Ev nêrînen derbarê sedaqatê de, wek amrazê çareseriya pevçûnan, ji bin ve dijberî nêrînen bêtir pragmatîk ên derbarê mafênerî terîtoryal de ne (w.m. Levy 2000). Alternatifveke din a têra xwe populer, koma nêrînen takekesîye ku mafênerî terîtoryal wek üştêne maf û berjewendiyêne takekesan dibîne.^[15] Li aliyê serçil ê nêrînen dij-neteweperwer fikra Pogge heye ku ji bo felseya siyasetê kêşeyêne terîtoryal ên taybet tunene —“boçûna jihevbelavbûnê”, mîna ku Kokers binav dike.

2.2. Angaştê Exlaqî, Yê Klasîk û Liberal: Navendîbûna Neteweyê

Niha em derbasî rehenda normatîv a neteweperweriyê bibin. Em ê pêşî bernameya neteweperwer pênamekirin, yanê, angaştê normatîv û raveker ên tîpîk derxin

û wan bisenifînin. Ev angaşt dikare wek bersivêن koma pirsên me yên normatîv ên destpêkê bêñ dîtin, (1) helwest û (2) kiryarêñ neteweperwer. Em ê bibînin ev angaşt çendîn cûre kiryar pêşniyaz dîkin: yên armanc dîkin rêxistineke siyasî ya ji bo civateke diyar a neteweyî ya etno-çandî biparêzin û bidin domandin (bi vî awayî bersivêñ bo pirsên me yên normatîv spesîfiktir bikin, (1e), (1f) û (2c). A din, endamêñ civatê teşwîq dîkin ku, wek taybetiyêñ sereke yên jiyana çandî, naverokêñ etno-çandî belav bikin di dewleteke wiha de. Dawiyê de, em ê nîqaş bikin çendîn xetêñ fikra neteweperwer ku ji bo berevaniya van angaştan hatine berpêşkirin. Wek destpêk, ka em vegeerin ser angaştêñ derbarê pêşvebirina dewletê û çanda neteweyî. Ji aliyê neteweperweran ve ev wek normêñ reftaran hatine pêşniyazkirin. Girîngtirîn varyasyonêñ felsefi derbarê sê wechêñ angaştêñ normatîv ên bi vî rengî:

- i. Xwezaya normatîv û hêza angaştê: gelo ev tenê mafekî (yanê, xwedîbûn û parastina awayekî xwe-rêvebiriya siyasî, dewleteke tercîhkirî an tîpîk, an xwedîbûna jiyaneke çandî ya li ser esasê çandeke etno-neteweyî), an berpirsyariyeke exlaqî (bidestxistin û parastin), an berpirsyariyeke exlaqî, zagonî û siyasî dide nasandin? Xurttirîn angaşt a neteweperweriya klasîk e; normêñ wê yên tipîk him exlaqî ne û him, dema netewe-dewlet carekê ava bû berpirsyariyêñ wê bi zagonan tê mecbûrîkirin ji bo hemû aliyêñ têkildar, endamêñ takekes ên etno-neteweyê jî tê de. Versiyoneke lawaztir lê têra xwe daxwazkar tenê behsa berpirsyariya exlaqî dike (“peywira pîroz”).
- ii. Hêza angaşteke neteweperwer a di warê berjewendiyêñ bi derive re û mafan de: wek di vê mînakê de, gelo emilandina zimanê navmalî ewqas girîng e ku konferansêñ navneteweyî jî bi wî zimanî bêñ kirin û ji ber vê balkêştirîn besdarêñ ji derive jê bimînin? Li vir giranî diçe ser hêza angaşta neteweperwer li dijî hêza angaştêñ din maf û berjewendiyêñ takekesî an komî jî tê de. Cudahiyêñ di hêza miqayeseyî ya angaştêñ neteweperwer de li ser berdewamiya navbera du derheden de pêk tê. Li derheda têra xwe nexoş, angaştêñ neteweyî, mafêñ mirovan jî tê de, di ser hemû angaştêñ din re ye. Li navendê neteweperweriya klasîk heye ku angaştêñ neteweyî di ser berjewendiyêñ takekesî û gelek hewcedariyêñ din re digre, lê illeh di ser

mafên mirovan re nagre (bnr., wek mînak, MacIntyre 1994, Oldenquist 1997). Li aliyê hember ku nerm, mirovane û lîberal e, angaştên neteweperweriya klasîk tenê di halên *prima facie* [tişta di nêrîna pêşî de xuya dike] de têr riayetkirin (bnr. Tamir 1993, Gans 2003, û Miller 2013; û ji bo sepandinê li Ewropaya Navîn Stefan Auer 2004).

iii. Angaştên neteweperwer, klasîk an lîberal, wê ji bo kîjan koman be? Wergiriya wan çi ye? Boçûnek idia dike ku ji bo her etno-neteweyê ne û loma jî gerdûnî ne. Mînakek jê ev angaşt e ku “her etno-netewe divê dewleteke wê hebe”. Bi awayekî fermîtir

Neteweperweriya gerdûnîker bernameyeke siyasî ye ku dibêje her etno-netewe divê bibe xwedî dewletekê ku heqê wê ye û divê berjewendiyêن xwe pêş ve bibe.

Wek alternatîv, idiyayek dikare partîkularîst be, mîna idiyaya “Koma X divê dewleteke wan hebe”, dikare ji bo komeke din tiştekî ifade neke:

Neteweperweriya partîkularîst bernameya siyasî ye ku dibêje *hin* etno-netewe divê dewleta wan hebe, bêyî ku vî mafî ji bo hemû etno-neteweyan rewa bibînin. Vê wiha dike:

- A. di ser re gav dike (neteweperweriya partîkularîstîk a ne vebeyîner (reflective), an
- B. bi eşkereyî diyar dike ka kî li derve bê hiştin: “Koma X divê dewletek wan hebe, lê ya koma Y divê tunebe” (Neteweperweriya neheq).

Zehmettirîn û ya rast şowenisttirîn aliyê partîkulerîzmê, yanê, (B), wek “neheq” hatiye binavkirin ji ber ku îmtiyaza xwedîbûna dewletekê bo hin gelan bi eşkereyî red dike. Neteweperwerên teorîk ên cidî bi gelemerî tenê cûreya gerdûnî diparêzin, lê neteweperwerên asayî piranî li kolanan vê cûreya nediyar egoîst diparêzin.

Wêneyê neteweperwer ê exlaqîbûnê pir dişibe nêrîna serdest a di teoriya

têkiliyên navneteweyî de ku wek “realîzm” tê binavkirin. Bi awayekî hişk bê gotin, li ser sînorênetewe-dewletê exlaqîbûn bi dawî dibe; jê wêdetir ji anarşiyê pê ve tiştek tuneye.^[16] Angaşa neteweperweriya klasîk a sereke ya derbarê netewe-dewletê de xweş temam dike, yanê, her etno-netewe an gel divê xwedîyê dewleta xwe be, û diyar dike paşê çi diqewime: netewe-dewlet li ser navê gelên xwe yên avaker dikevin pêşbaziyê.

3. Nîqaşa Exlaqî

3.1. Neteweperwîyê Klasîk û Lîberal

Bînin bîra xwe ew pirsên destpêkê yên normatîv derheqê (1) helwestan û (2) kiryan de. Gelo terefgîriya neteweyî rewa ye, û heta çi astê? Kîjan kiryar guncav in di bidestxistina serweriyê de? Bi taybetî, gelo dewletê etno-neteweyî û çandê (etno)neteweyî yên bi riya saziyan têna parastin, ji îradeya endamên xwe serbixwe ne? û yek dikare heta çi radeyê wan biparêze?

Nîqaşa felsefi ya di leh û aleyhê neteweperwîyê de nîqaşeyeke derbarê exlaqîbûna angaştêne wê yên sereke ne. Nemaze, meseleya exlaqî ya dawî ev e: Gelo qet şêwazeke neteweperwîyê heye ji aliyê exlaqî ve caîz an rewa be, û, an, çiqas xirab in hin şêwazên wê yên diyar?^[17] Çima angaştêne neteweperwer hewceyî parastinê ne? Di hin halan de maqûl xuya dikan: wek mînak, rewşa xirab a hin komên neteweyî yên bêdewlet —dîroka cihû û ermenan, bêtalihiyên dîrokî û hevçax ên kurdan— dide bawerkirin ku xwedîbûna dewleta xwe wê xirabitîn pirsgirêk çareser bikirana. Hê jî, sedemên baş hene ku angaştêne neteweperwer bêtir bi baldarî li ser bênen sekinandin. Giştîtirîn sedem ew e ku pêşî divê bê raberkirin ku şêwaza siyasî ya netewe-dewletê qedreke wê heye, civateke neteweyî qedreke wê taybet, heta navendî, exlaqî û siyasî heye, û angaştêne di lehê wê de qedreke wan normatîv heye. Piştî ku ev hat binecîkirin, parastinek jê re lazim e. Hin angaştêne neteweperweriya klasîk diyar e bi hin nirxan re ku meriv meyl dike qebûl bike, li hev nake —qet nebe di bin şertên normal ên jiyana hevçax de. Hin ji van nirxan di civakên lîberal-demokratîk de esasî ne, yên din jî girîng in bi taybetî ji bo geşkirina afirînerî û çandê. Nirxên sereke yên

di yekem komê de, otonomiya takekesî û alîkarîwaziya bêalîgirî ye (a herî berbiçav alîkarîwaziya bo komên ji çandeke cuda ye). Ew peywirên taybet ên kesekî di warê çanda etno-neteweyî de dikare midaxaleyî mafê takekes ê otonomiyê bike, û gelek caran dike jî.

Neteweperwerên lîberal haya wan heye ji zehmetiyêne vê boçûna klasîk, û angaştên klasîk nerm dîkin, tenê statuya *prima facie* [tişta di nêrîna pêşî de xuya dike] didin wan. Bi giştî behsa “lêzêdehiyêne cûrbicûr dîkin ku navê neteweperweriyê xirab dîkin, û hewl didin “fikra neteweperweriyê bi xwe ji van zêdegaviyan veqetînin” (Miller 1992, 2000). Nivîskarên neteweperwer ên wiha bîrbir di nav diyalogeke felsefi ya berdewam a navbera alîgir û dijberên angaştê de cih girtin.^[18]

Ji bo em alikariya xwîneran bikin ku bi saya vê nîqaşa tevlihev riya xwe bibînin, em ê bi kurtî xulase bikin ew fîkrênu ji etno-neteweperweran re vekirî ne ku doza xwe biparêzin (bide ber hev bi pêdaçûna bikêr a di Lichtenberg 1997 de). Xetê din ên fîkrî yên li ser van mulahazayan ava bûne, dikare ji bo berevaniya gelek çeşîdên cuda yên neteweperweriyê bênen emilandin, ji yên radîkal bigre heta yên nerm.

Ji bo bibe puxte, her xeteke fîkrî wê wek argumanike kurt bê îfadekirin; nîqaşa eslî tevlihevtir e, nabe di reşnivîsekê de bê pêşkêşkirin. Hin xetên girîng ên rexneyê ku di nîqaşê de hatine berpêşkirin, wê di nav kevanê de bênen nîşandan (bnr. Miscevic 2001). Argumanen sereke yên di lehê neteweperweriyê de wê nav du koman de bê dabeşkirin. Yekem koma argumanan idîaya wan ew e ku civatêneteweyî qedrekî wan bilind heye, ev carna ji berjewendiyêne endamên wan ên takekes tê (w.m., Kymlicka, Miller, û Raz), ne-amrazî ne û ji arezû û tercîhên endamên xwe yên takekes serbixwe ne, idia dike ku loma ev divê bênen parastin bi amrazên dewletê û siyaseta fermî ya dewletparêz. Koma duyem kêmter “gişgir” e, ji pêşqebûlên girîng ên derbarê çand û nirxên çandî serbixwe, argumanen ji bo hewcedariya edaletê dihewîne.

Yekem kom wê bêtir bi hûrgilî bê pêşkêşkirin ji ber ku ew kakilê nîqaşê pêk tîne. Ev, civatê wek çavkaniya nirxê an wek alava veguhaztinê ku endamên xwe bi hin nirxên girîng ve girê dide, teswîr dike. Li gor neteweperwerên klasîk, argumanen ji vê komê bi maneyeke “kûr” civakîparêz in ji ber ku xwe dispêrin taybetiyêne bingehîn

ên rewşa mirovayetiyê.

Awayê giştî yê argumanê civakîparêz ên kûr wiha ne. Yek, pêşaneya civakîparêz: hin başiyêن nayê nîqaşkirin (w.m., nasnameya şexsekî) hene, hin cûreyêن civatê esasî ne ji bo bidestxistin û parastina wê. Paşê ew angaşa ku neteweya etno-çandî cûreyeke civatê ye ku bi awayekî îdeal ji bo vê peywirê guncav e.

Paşê encama dewletparêz tê: ji bo civateke wiha nasnameya xwe biparêze û piştevaniya nasnameya endamên xwe bike, lazim e ew xwediyê şewaza siyasî ya dewletekê be (her tim an qet nebe di normalê de). Encama ev cûre argumanê ew e ku civata etno-neteweyî mafê wê heye dewletek wê etno-neteweyî hebe û welatiyêن dewletê jî maf û berpirsyariya wan e ku ji yên din bêtir li pişt çanda xwe ya etnik bisekinin.

Her çiqas pêşbîniyêن felsefi yên kûrtir ên di argumanan de ji nerîta civakîparêz derkevin jî, şewazên lawaztir jî têن pêşniyazkirin ji aliyê filozofên lîberaltir. Xetêن fikrî yên civakîparêz ên di lehê neteweperweriyê de diyar dikin, nirxek heye di parastina nerîten çanda etno-neteweyî de ji aliyê hesta aidiyeta bo neteweyeke hevpar, û piştevaniya di navbera endamên neteweyekê de. Neteweppererekî lîberal dikare îdia bike, ev ne nirxên sereke yên jiyana siyasî ne lê dîsa jî nirx in. A din, nêrînen ji bin ve dijhev, takekesparêzî û kozmopolîtanîzm di berawirdkirinê de ziwa, razber û bêmotîve xuya dikin. Bi kozmopolîtanizmê em işaretî doktorînen exlaqî û siyasî dikin bi diyarkirina ku

- a. Berpirsyariyêن exlaqî yên kesekî bo hemû mirovan e (bêyî ku li mesafeya cografî an çandî binêre), û
- b. Nîzamên siyasî divê li gor vê berpirsiyariya gerdûnî bên dirustkirin (bi awayê nîzamên *supra-statist* ku di ser netewe-dewletan re bin)

Gelek filozof, dema rastî hêzên dijhev ên neteweperwerî û kozmopolîtanizmê têن, têkeleke lîberalîzm-kozmopolîtanîzmê û welatparêzî-neteweperweriyê tercîh dikin. Di nivîsên xwe de, B. Barber “têkeleke zelal a kozmopolîtanîzm û cimaetparêziyê” berz dike ku li gor wî nasnameya amerîkî ya neteweyî karakterize dike (Barber 1996: 31). Charles Taylor dibêje “ti çareya me tuneye ji bilî ku em bibin kozmopolîtan an

welatparêz” (Taylor 1996: 121).

Hilary Putnam sedaqatê pêşniyaz dike bo baştirîn tiştên di nav piratiya nerîtan de ku her yek ji me tê de cih digre, yanê riyeye navîn di navbera welatparêziya hişteng û kozmopolîtanîzmeke zêde razber de (Putnam 1996: 114). Pêşiyêن vê lihevkirinê Berlin (1979) û Taylor (1989, 1993) bûn^[19] û di nav bîst salên dawî de, vê di nîqaşan de cihekî navendî girt û heta bi saya vê neteweperweriya dîrokî ji nû ve hat xwendin.^[20] Piraniya nivîskarên neteweperwer ên liberal versiyonê lawazkirî yên argumanêن me rêz kir qebûl dikin, û wan ji bo xurtkirina angaştên xwe yên neteweperwer ên nerm an zêde-nerm diemilînin.

Aliyêن qels ên etno-neteweperweriya klasîk ev in ku neteweperwerên liberal, liberalên-bisînor û kozmopolîtan li ser disekinin. Yek, angaştên etno-neteweyî tenê hêza wan a *prima facie* heye û mafêن takekesî pûç dikin. Du, daxwazêن rewa yên etno-neteweyî bi xwe bi awayekî otomatîk nayêن maneya mafê dewletbûnê, bêtir têن maneya mafê otonomiya çandî di asteke diyar de. Modelên sereke yên otonomiyê, terîtoryal in an ne terîtoriyal in: a yekem, desthilatdariya terîtoriyal dihewîne; du, otonomiya çandî ji bo takekesan e bêyî ku li îkametgaha wan a li dewletekê binêre.^[21] Sê, etno-neteweperwerî tabiyî welatparêziya sivil e ku pir kêm an yekcar elaqeya wê bi pîvanêن etnîk re tuneye. Çar, efsaneyêن etno-neteweperwer û “derewêن girîng” ên manend têن tolerekirin tenê dema ne-xetere û ne-êrîşkar bin, û bi vî halî şaş bin jî digel sixtebûna wan, ji aliyê exlaqî ve têن misaedekirin. A dawî, rewatiya angaştên etno-neteweyî divê kaniya wan tercîhêن azad ên takekesan be.

3.2. Argumanêن di lehê neteweperweriyê de, yên klasîk û ên liberal: pêdiviya kûr a ji bo civatê

Vêga argumanêن neteweperwer ên taybet ên ji koma yekem bînin bîra xwe. Argumana yekem xwe dispêrê pêşbîniyêن ku di yên din de jî xuya dikin, lê ew nirxeke di-xwe-de (intrinsic) atfî civatê dike. Argumanêن paşê nirxa neteweleyê ya amrazî dest nîşan dike, ku kana xwe ji nirxa pêşveçûna takekesî, fehma exlaqî, nasnameya qewî û yên manend digre.

1. *Argumena Nirxa di-xwe-de.* Her civateke etno-neteweyî binirx e di nav xwe de ji ber ku ew tenê bi çarçoveya xwezayî ya nerîten têvel ên çandî dorpêckirî ye, ku tê de mane û nirxên girîng têl hilberandin û veguhaztin. Endamên civatêni wiha nêzîkatiyeke taybet parve dikin bi hev re. Bi axaftina heman zimanî û parvekirina dab û nerîtan, endamên van civatan ji biyanîyan bêtir nêzîkî hev dibin.
2. *Argumena Pêşveçûnê.* Civata etno-neteweyî esasî ye ji bo her endamên wê ku pêş ve biçin. Bi taybetî, tenê di nav civateke wiha de takekesek dikare têgeh û nirxên girîng wergire ji bo têgihiştina jiyana çandî ya civatê bi giştî û jiyana takekesî bi xwe jî. Gelek nîqaş çêbûne li aliyê neteweperweran li ser ka gelo cudabûna nirxan pêwîst e ji bo cihêbûna komên neteweyî an na.

Neteweperwerê lîberal ê kanadayî Seymour (1999), Taylor, û Kymlicka dest nîşan kirine ku “cudabûna nirxan a di navbera herêmên cuda ên Kanadayê de” “minîmal” e ku li netewetiyêne cuda rê veke. Taylor (1993: 155) gihiştiye wê encamê ku mesele ne cudabûna nirxan e.

3. *Argumena Nasnameyê.* Filozofên civakîparêz ji xwezayê zêdetir xwetêrkirinê dupat dikin wek hêza sereke di diyarkirina nasnameya me de— bi saya mekana civakî û peywendênu ku em tê de, em dibin ew kesen ku niha em ew in. Ev îdia helbet hinekî maqlu e. Nasnameya her kesekî girêdayî besdarbûna wê/wî nav jiyana komunal e (bnr. MacIntyre 1994, Nielsen, 1998, û Lagerspetz 2000). Ger bê qebûlkirin ku exlaqê takekesekî girêdayî nasnameyeke şexsî ya kamil û stabil e, şertên komunal ku geşbûna nasnameya şexsî xwedî dike, pêwîst e bê parastin û teşwîqkirin. Loma, jiyana komunal divê li dor çandên neteweyî yên taybet bê birêkxistinkirin.
4. *Argumena Fehma Exlaqî.* Bi taybetî çeşideke girîng a nirxan, nirxa exlaqê ye. Hin nirx hene gerdûnî ne, w.m., azadî û wekhevî, lê ev zêde razber û “zirav” in. Nirxên dewlemend û “stûr” ançax di nav şertên taybet de tê ferqkirin; fenanî Charles Taylor dibêje, “zimanê ku em dipejirînin meseleyê qenciyê ji bo me baş îfade dike” (1989: 35). Netewe çarçoveyeke xwezayî pêşkêşî me dike ji bo nerîten exlaqî, û bi riya vê fehma exlaqî jî pêşkêş dike;

netewe dibistana seretayî ya qaideyên exlaqî ye.

5. *Argumena Çeşitdariyê*. Her Çandeke neteweyî bi awayekî tekane tevkariya çeşitdariya çandê mirovayetiyê dike. Navdartirîn alîgirê vê fikrê yê sedsala bîstemîn, Isaiah Berlin (di şîrovekirina Herder de), dibêje:

“Wechên” çandan tekane ne: her yek qalikekî ji gelek qalikên potansiyela mirovayetiyê temsîl dikin di dem û mekan û hawirdora xwe de. Li me hatiye qedexekirin em nirxan bidin ber hev, ji ber ku ev pîvandina ya bêpîvan e. (1976: 206)

Dema bê qebûlkirin ku (etno)netewe yekeya xwezayî ya çandê ye, parastina çeşitdariya çandî pêwîst dike ku piratiya çanda (etno)neteweyî bi riya saziyan bê parastin. Piratiya awayên çandî bi “şêwazên jiyanê” yê etno-neteweyî ve bêngirêdan dikare bêngirin û pêşvebirin.

David Miller riwangeyeke lîberal neteweperwer a balkêş û sofistîke çekiriye di nav dehsaleyen de ji berhema xwe ya 1990î heta dawîtirîn xebata xwe ya 2013yan. Ew, di nav civatekê de çeşitdariya pirçandî qebûl dike lê nasnameyeke neteweyî ya seranser binxêz dike û wek mînaka sereke nasnameya neteweyî ya brîtanî dide ku nasnameyên etnîk ên îngilîz, skotî û yê din jî di nav xwe de dihewîne.

Ew daxwaza “nasnameyeke hewîner dike ku endamên hemû komên çandî têkevinê” (2013: 91). Miller di wê baweriyê de ye ku nasnameyeke wiha lazim e ji bo pişthevgirtina civakî, û jê wêdetir, ji bo welatpareziya makezagonî jî. Yekî gumanbar dikare tiştên din bibêje. Pirsgirêka bi civakeke pirçandî re ew e ku nasnameya neteweyî ji aliyê dîrokî ve bûye mijara girêyên etno-neteweyî û di nav giraniya piratiya taybetiyê çandî de (zimanê hevpar, “dîroka bi hev re tê bibîranîn”, dab û nerît, ol û hwd.) eynîbûn hewce kiriye. Lakîn, dewletên pir-çandî komên gelek xwedî dîrok, ziman, olên cuda û heta xuyangên têra xwe dijhev tînin ba hev. Îjar, meriv ji nasnameya pir zirav a aidbûna dewletekê dest pê bike, wê “nasnameyeke neteweyî” ya hewîner çawa bê avakirin? Wek ku dubendiye hebe. Ger pişthevgirtina civakî xwe bispêre nasnameya neteweyî, hewce dike nasnameya neteweyî tenik be û wek ku nasnameyeke bêkemasi û unîter be, xuya bike. Welatparêziya makezagonî

ya stûr dibe ku helwesteke muhitemel a balkêş be ku bikaribe ji pişthevgirtineke wiha re bibe zemîn û çesîtdariya çandî ya resen biparêze.

3.3. Argumanê di lehê neteweperweriyê de: meseleyên edaletê

Argumanê di koma duyem de derheqê edaleta siyasî de ne û xwe naspêrin angastêن metafizîk ên derbarê nasname, geşbûn û nirxên çandî de. Dikevin dû şertên (yêن rastîn an îdiakirî) wiha ku siyaseta neteweperwer maqûl bikin (an cewaz bê dayin an mecbûr bêن dîtin), mîna (a) ku beşeke pir mezin a cîhanê wek netewe-dewlet birêkxistin bûye (loma her komeke nû jî hewes dike netewe-dewletekê ava bike wek modelên heyî), an (b) şertên xwe-parastina komê an islakhirina bêedaletiyêن rabirdûyê ku dikarin siyaseta neteweperwer rewa bikin (di ser mînakeke taybet re). Hin arguman jî wek wesîleya qenciyêن siyasî yên girîng, mîna wekhevî, têن pêşkêşkirin.

1. *Argumena Derbarê Mafê Kolektîv ê Çarenûsiyê.* Komek mirovêن hejmareke maqûl mafê wan a *prima facie* heye ku xwe bi rê ve bibin û bîryara endamtiya xwe ya mistaqbel bidin, ger ev be tişta endamên komê dixwazin. Di esasê xwe de îradeya demokratîk a endaman bi xwe ye ku bingeha mafê ji bo dewleteke etno-neteweyî, sazî û pratîkên çandî yên etno-navendî ye. Ev arguman daxwazêن (etno)neteweyî rewa dike ku kana xwe ji îradeya endamên neteweyê digre. Loma ev têra xwe guncav e ji bo neteweperweriya lîberal lê ne cazib e ji bo civakîparêzyeneke kûr ku talebêن neteweyê ji tercîhêن takekesêن taybet serbixwe û jê pêştir dibîne.^[22]

2. *Argumena Derbarê Mafê Xwe-parastinê û Tenzîmkirina Bêedaletiyêن Borî.* Zordarî û bêedaletî sedemeke adil e û maf dide koma mexdûr ku veqete. Ger komeke kêmâr ji aliyê piraniyê bê tepisandin, heta wê radeyê ku rewşa hema hema her endameke kêmârê ji ya endamên piraniyê xirabtir be ji ber sedema endambûna kêmârê, ewçax daxwazêن neteweperwer ên li ser navê kêmârê ji aliyê exlaqî ve maqûl dibin û wek potansiyel jî xwe dîkin mecbûriyet. Ev arguman mafekî tîpîk ê çaredîtinê ye ku ji riwangeyeke lîberal tê pejirandin (bnr., nîqaşa di Kukathas û Poole 2000, û Buchanan 1991; ji bo bêedaletiyêن

borî Waldron 1992)

3. *Argumena Derbarê Wekheviyê de.* Endamên komeke kêmâr gelek caran bi dezavantaj in di nav çanda serdest de, ji ber ku ew divê xwe bispêrin ew kesên xwedî heman ziman û çandê ku karûbarêni jiyana rojane bidin meşandin. Ji ber vê, bêalîgiriya lîberal bi xwe hewce dike ku piranî hin mafên çandî, yanê mafên cudabûna kêmârê, nas bike (bnr. Kymlicka 1995b, 2001, û 2003b). Parastina sazûmanî û mafê koma kêmârê yê avakirina saziyên xwe çare ne ku wekhevî pêk were û netewe-dewlet veguhere bibe dewleteke pirçandî ya nermtir.
4. *Argumena Derbarê Serkeftinê.* Netewe-dewlet di rabirdûyê de di pêşvebirina wekhevî û demokrasiyê bi ser ketiye. Piştevaniya etno-neteweyî henceteke xurt e ku hebûna madî wekhevtir bê belavkirin (Miller 1995; Canovan 1996, 2000). Û diyar e siberojê, ji bo hîmayekirina jiyana exlaqî ya civatên netewe-dewlet esasî ye, çimkî ew tekane şêwaza saziya siyasî ye ku bikaribe civatan ji gefen globalîzasyon û asîmilasyonê biparêze (ji bo nîqaşeke rexneyî ya bi hûrgilî derbarê vê argumanê de bnr., Mason 1999).

Andreas Wimmer (2018) nîqaşeke balkêş a vê serkeftina dîrokî ya netewe-dewletê pêşkêş dike (tê nîqaşkirin di Knott, Tolz, Green, & Wimmer 2019).

Ev argumanên siyasî dikare bi yên civakîparêz ên kûr re bêñ cem hev. Ligel vê, riwangeya wan, bi tena serê xwe, “çandheziyeke (culturalism) lîberal” pêşkêş dike ku ji bo civakên etno-çandî yên pirhejmar guncavtir e. Ji neteweperweriya lîberal a Tamir û Nielsen bêtir dûrî neteweperweriya klasik, ji palpiştên felsefî yên civakîparêz dûr disekine.^[23] Fikra netewesaziya nerm işaretî pir-çandîheziyeke vekirî dike ku her kom para xwe ya mafê çaredîtinê jê wergire, lê ji dêvla ku xwe ji yên din vejetîne, di nav çandeke hevpar, sivîl a hewîner de dimîne di nav danûstendineke vekirî bi jêr-civatên din re. Ger em çeşitdariya civatên pluralîstîk û tîrbûna hevbandoriyên netewe-borî bifikirin, vekirîbûneke wiha ji bo gelek kesan tekane garantiya jiyaneke civakî û siyasî ya bi îstikrar xuya dike (bnr., nîqaşa di Shapiro û Kymlicka 1997).

Bi giştî, sekna neteweperwer a lîberal nerm û sivîl e, û gelek tiştîn din dikare

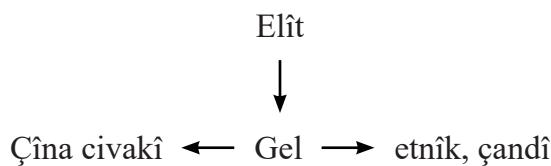
bê gotin derbarê wê de. Hewl dide pêhesînên me nêzîkî exlaqeke siyâsî ya lîberal bike ji bo hin awayê parastina siyâsî ya civatê çandî. Helbet, ev rê vedike li ber meseleya lihevkirina rêgezêner gerdûnî yên lîberal û girêdanêne taybet ên kesekê bi neteweya etno-çandî re. Gelek neteweperwerêne lîberal ên mîna Tamir netewetiya etno-çandî ji dewletbûnê vediqtîne. Û, hezkirina welêt a ew pêşniyaz dikan, bi her cûre fîkrêne gerdûnîparêz tê nermkirin, ku di dawiyê de berjewendiyêne neteweyî di bin siya xwe de dihêlin (Tamir 1993: 115; 2019: gelek caran, bnr., Moore 2001 û Gans 2003). Li nav neteweperwerêne felsefi nîqaşeke berdewam heye derbarê ka gelo çiqas qelsbûn an lihevkirin guncav e di sekneke temamî neteweperwer de.^[24] Di berhemêne hin neteweperwerêne lîberal de jî taybetiyekê berjewendiya kozmopolît heye (Nielsen 1998–99).^[25]

Di bîst salêne dawî de, meseleyen neteweperweriyê her diçe bêtir dibe parçeyek ji nîqaşen derbarê nîzamên navneteweyî de (bnr., madeyên globalizm û kozmopolitanizmê). Girêya têgehî ya sereke ew idia ye ku netewe-dewlet yekeyen xwezayî, stabil û guncav ên nîzama navneteweyî ne. Nîqaşeke têkildar, derbarê rola kêmara de ye di pêvajoya globalizasyonê de (Kaldor 2004). A din, herdu boçûn dibe ku dawiyê de bibin yek: gelek aliyê hevpar hene navbera neteweperweriyekê lîberal a pirçandî û kozmopolitanizmeke nerm, ji cudatiyan re hurmetkar.^[26]

3.4. Populizm û rûyê nû yê neteweperweriyê

“Populizm” navlêkeke sîvan e ku varyasyonê him rastgir him çepgir dihewîne. Ev beş wê bala xwe bide tevgerên populist ên rastgir ku pir nêzîkî pêşiyen xwe yên neteweperwer ên kevneşopî ne. Ev teqabûlê rewşa li piraniya Ewropayê, û ya li DY dike, ku babetêne neteweperwer ji aliyê populistên rastgir têne berpêşkirin.^[27] Lê têra xwe zelal bûye ku neteweperwerî tenê yek ji “izm”ên siyâsî ye ku bala populistên rastgir dikşîne. Qeyrana koçberiyê xwe-pênasekirina bi civatê zimanî-çandî derxist pêş (“em, ên fransîaxêv” an “em xiristiyan”) ku ji neteweperweriyê dibore. Jan-Werner Müller (2016) û Cas Mudde (2007) dest nîşan dikan ku şiklê hevpar ê hemû cureyên populizmê têra xwe besît in û wek “tenik” teswîr dikan. Mudde rave dike: “Populizm wek îdeolojike navend-tenik tê famkirin ku di taliyê de civakê dike du

aliyên homojen û dijhev, ‘xelkê pak’ û ‘elîten riziyayî’, û ïdia dike siyaset divê bibe derbirîna *volonté générale* (îradeya giştî) ya Gel” (2007: 23). Populizm, dema wiha bê pênasekirin, du aliyên wê dijhev hene: elîtizm û piranîtî. A yekem, li dijî gel (mezlûm) elîten dijber hene. Ya duyem, mimkun e du awayên karakterîzekirina “gel” ji hev bêن cihêkirin: ji aliyê statuyêن civakî (çîn, asta dahatûyê, hwd.) an ji aliyê aidiyeta etnîk û/an çandî (bnr., de Cleen 2017).

Ya duyem, rehenda berwarî baskê çep ji populizmêن baskê rastgir cihê dike û cih dihêle ji tercîha populizma navendparêz re. Em li neteweperweriya xurt a etnîk binêrin. Têkiliya navbera populizma rastgir û neteweperweriyeke wiha de pir nêzîk e. Vê kiriye ku hin teorisyen (Taguieff 2015) “populizma neteweperwer” wek tekane cureya populizmê bibînin. Ev têgeh tam dibe senteza populizm û neteweperweriya xurt a etnîk an xwemalîtiyê. Ji populizmê, şemaya giştî ya dij-elîtizmê distîne: serkêş yekser xitabî gel dike û ïdia dike ku berjewendiyêن gel diparêze. Ji neteweperweriyê, pênaseya gel distîne: ew civateke etnîk e, pirî caran civata etnîk a xwedî dewlet e, an etno-netewe ye. Mudde, di xebata xwe de nîşan dide ku populizmêن safî rastgir ïdia dikan, ew gelê heqîqî ku neteweaya heqîqî pêk tînin temsîl dikan, ew gelê heqîqî ku hatiye qirêjkirin ji aliyê biyaniyêن hatine nav wan. Li Dewletêن Yekbûyî, yek dikare behsa tevgerên populîst û reaksiyoner bike, mîna Tea Partî ku wek encama tecrubeyên dawî yên koçberiyê, êrişen terorîst, û berberîbûna aborî ya zêdebar peyda bûye. Li vir ji ber ku cih teng e lazim e em alternatîva populist a sereke (an hema hema alternatîv) ya populizma neteweleyî deynin aliyekî. Li hin welatêن mîna Almanya, hin kom-partiyêن populist (w.m., partiya AfD (Alternatîv ji bo Almanyayê) ya alman)), xitabî taybetiyêن ji aidiyeta etno-neteweleyî gelekî firehtir dikan, wek pêwendiyêن olî. Hinekî din vê cazibeyê û ya etno-neteweleyî tînin cem hev. Ev dibe ew ku Riva Kastoryano (2006) wek “neteweperweriya neteweborî” bi nav dike.

Balkêş e, neteweperweriya lîberal ji bo populistan zêde ne cazib e. Ji aliyê teorîk ve meriv dikare dest nîşan bike ku Tamir (2019) neteweperweriya xwe ya lîberal

wek reçeteyeke baş dibîne li dijî gefêñ demagogên mîna Trump û Boris Johnson (ji emilandina navê “populist” dûr disechine, w.m., 2019: 31).

Xurtbûna populizmê qada siyasî ya meriv lê bixebite diguherîne. Nêrînêñ xweşbîn (neteweperwerîn lîberal an dij-neteweperwer) bi aloziyêñ nû re rû bi rû ne di serdemeke populist de ku qeyrana koçberiyê mohra xwe lê xistiye, hwd. Ew xetereyêñ ku berê bi leşkeriyê re dihat têkildarkirin, derbas bû çûn; populistên neteweyî divê xetereyêñ farazî îcad bikin û saz bikin ku bi malbatêñ biyanî re têñ nav welêt, zarok jî tê de. Bi kurtî, ger ev pêşbînî rast derkevin, siyasetmedar û teorisyen bi guhertinekê re rû bi rû ne. Meseleya kevneşopî ya dijheviya di navbera welatparêzî/neteweperwerî û kozmopolitanizmê profilê wê guhert: dijheviya xurt a niha di navbera nefreta populîst a li hemberî biyanî-koçberan û helwesteke comerdtir a qebûlkirinê û alîkariya bi merhamet de ye. Di dawiyê de, fehma populîst a “gelê me” (“em-civat”) ne tenê vebijarkêñ neteweperwer dike nav xwe, jê wêdetir jî diçe. Hêmana girîng, karaktera tevlihev a tercîhêñ populîst e. Mihtemel e, lêkolîneriya siberojê ya li ser neteweperweriyê bi giranî li ser vê qada nû û aloz hûr bibe, bi armanca ku xitabî dijheviya nû bike û cureyêñ neteweperweriyê li gor wê bi cî bike.^[28]

3.5. Netewe-dewlet di peywenda global de

Qeyrana koçberiyê di warê netewetiyyê de netewe-dewlet kir babeta siyasî ya navendî di peywenda global de. Berî derbasî bûyerên roja me bibin, rewşa berî qeyranê divê bê xulasekirin. A yekem, li ser nîqaşêñ derheqê ax û neteweyê û meseleyêñ edaleta global bisekinin. Neteweperwerîn lîberal hewl didin têkiliya kevneşopî ya di navbera “xwedîtiya” dewletê ya etnîk, û serwerî û kontrola li ser axê biparêzin, lê bi awayekî gelekî nermtir û sofistîke. Loma Tamar Meisels di nîqaşê de alîgir e ku “niştewarêñ neteweyî yêñ heyî wek hokareke navendî divê li ber çav bêñ girtin di nîşankirina sînorêñ terîtoryal de, ji ber ku ev xet “hin palpiştêñ wê lîberal” (w.m., di berhemên John Locke de) him cazibeya wê lîberal-neteweyî (2009: 159) heye ku xwe dispêre nêzîkatîya bi doktrîna lîberal a mafê çarenûsiya neteweyî. Vê û şîroveya Chaim Gans (2003: Beş 4) a angastêñ “mafê dîrokî wek mafê bo terîtoriyêñ damezrêner” bi ser hev vedike. Bi vî awayî, “argumanêñ dîrokî

ku wek îdiayê derheqê terîtoriyêne damezrêner tê famkirin” jî bi ser argumena xwe ya derbarê bicihbûnê ve vedike; li ser hevbandorî û hev-xurtkirina wan israr dike û wan pêşkêş dike ku herî zêde ew bi pêşbînî û fîkrêng bingehîn ên neteweperwer lîberal re têkildar in û xwe dispêrin wan (Meisels 2009: 160). Lakîn diyar dike ku ji yekê zêdetir komên etnîk dikarin li ser parçeyek ax xwedî pêwendiyêne damezrêner bin, û angastêne pêşbez dibe ku li ser bingeha niştewariyê angastêne pêşbez hebin. Lê, dema li pevçûnên etno-neteweyî yên sedsala bîstemîn dinêre, meriv dikare bi rihetî bibêje ku ew dewletên pirçandî ku di nav jêr-civatên îzolebûyî û girtî de dabeş bûne û tenê bi dirustkirinên *modus vivendi* [peymana demkî] bi hev hatine girêdan, di esasê xwe de bêistikrar in. Loma ji bo îstikrarê, hewce ye civaka pireparêz ku çandîparêzên (culturalist) lîberal tesewir dikin, hevbandoriya navbera komên çandî xurt bikin da ku rê bigre li ber bêbaweriyê, pêşdarazan kêm bike û ji bo jiyana bi hev re zemînekî xurt biafirîne.

Lê divê meriv li ku bisekine? Ji ber ku gelek parçayêne axê hene ku wek cograya vekirî ne, li hev bandor dikin, pirsgirêk derdikevin. Pêşî li vekirîbûna cografi ya rastêne parzemînî bifikirin, paşê rihetiya modern a hevbandorkirinê (meriv dikare bibêje, “Girav êdî ne girav in”), û di dawiyê de bihevgorêdayîbûna ekolojîk a ax û keşûhewayê lê zêde bikin. Li vir, xeta neteweperwer a hişk êdî di nîqaşen etîk de nayê pêşniyazkirin, loma sekna ezamî ya neteweperwer bi rastî sekneke bi nisbet nerm e, ku Miller di berhemên xwe de bi rêz dike. Pêşniyaza wî ya tîpîk a derbarê edaleta global de ku xwe dispêre netewe-dewletan ev e: dibe ku bibe meseleya grûra neteweyî ku qismek temama hilberîna navxweyî (THN-GDP, *gross domestic product*) ji bo hedefen pêşveçûnê bê xerckirin —belkî ev ji bo projeyen li welatekî taybet an li çend welatan be (2013: 182).

Ev me tîne ser mijara koçkirinê, û nîqaşeke bi heraret li ser rewşa niha.^[30] Li Ewropayê belkî ev mijara sereke ya hengameya populist a iro ye, û li Dewletên Yekbûyî yek ji mijarêne sereke ye. Loma, koç û bertekêne li dijî wê, di vê dehsalê de ji bo nêrînên neteweperwer û kozmopolîtan zemînekî ceribandinê yê herî bingehîn e.

Ka em li aliyê neteweperwer ê vê nîqaşê binêrin. Neteweperweren lîberal, nexasim Miller, hin pêşniyazên nêz-neteweperwer ên bîrbir derdixin pêş di warê

koçê de. Teklîfa Miller dihêle penaber li penagehekê bigerin heta ku rewşa li welatê wan bi xwe baştir bibe; koça aborî jî bi sînor dike. Miller li dij derdikeve ku standardeke global bikaribe bê parastin ji bo wekhevî, derfet, refahê, hwd., çimkî pîvanên wekheviyê girêdayî peywendê ye. Mirov, mafê wan heye di standardeke asgarî ya jiyanê de bijîn, lê piştî ku hemû tedbîrên li welatê koçberê namzed hatin ceribandin, mafê koçkirinê dikeve dewrê, wek çareya dawî. Lê, vê jî dibêje (nexasim, di kitêba xwe “Biyaniyêni li nav me” de, 2016), berpirsyariya neteweyî ya pejirandina penaberên koçber tê yeksengkirin bi berjewendiyêni koçberên muhtemel, û berjewendiyêni civatên neteweyî yên ji bo berdewama kontrolkirina kompozisyon û karakterê xwe.

Ger em neteweperwerên liberal re hemfikir bin li ser aliyê erêni, em dikarin li dînamîkên alikariya pêwîst a ji bo koçberan bipirsin. Em bi sê merhaleyan ji hev cihê bikin; yek, alikariya demildest (pirsgirêkên birçibûn, sar û serma, tibî) û peydakirina xwarinê; du bicihbûn û hînbûn (li aliyê welatê mazûban û koçberên nûhatî), sê, merhaleya (awayekî) welatîbûnê, jiyanekî bi nisbet ewle li welatê mazûban.

Di merhaleya yekem de, pêşî alikariya demildest tê, him normatîv him rojane: pejirandina penaberên muhtemel (a rast, penaberên muhtemel divê alikariya wan bê kirin ku bikaribin ji welatê xwe derkevin û herin welatê mazûban). Di maweyeke dirêj de, mayina li welatê nû divê derfeta xebat û perwerdeyê bihewîne.

Lê hê heye. Berpirsyariya dîgerkambûnê dikare û divê wek amadekariya ji bo çalakiyeke global a firehtir kar bike.^[31] Lewma, du pêngavêni teorîk li pêş me ne, yek, pejirandina dîgerkamiyê û du, hemfikirbûna bi tedbîrên kûrtir ên neteweboî yên rîgirtina li ber sedemên dûr, mîna feqîrî û şerîn li Cîhana Sîyem. Em vê wek “modela dîgerkam ji bo tedbîrên kûrtir” bi nav bikin. Ev model ji bo wê qada lîstikê ye ku tê de meseleyêni neteweperweriyê di peywenda populizm û qeyrana penaberiyê de diqewimin, û meseleyêni peyda dibin ku berî bîst salan tunebûn.

4. Encam

Di pêşkêşkirina angaştên ku neteweperwer diparêzin, em ji alternatifîn

neteweperwer ên radîkaltir ber bi yên lîberaltir ve çûn. Di vekolîna argumanê ji bo van angaştan de, me ew argumanê civakîparêz pêşkêş kirin. Ev arguman bi awayekî metafizîk talebkar in û xwe dispêrin pêşbîniyêن civakîparêz ên kûr derheqê çandê de, mîna pêşaneya ku neteweya etno-çandî girîngtirîn civat e ji bo hemû takekesan. Ev angaşteke balkêş û rîzdar e, lê maqûlbûna wê nehatiye piştrastkirin. Nîqaşa exlaqî ya derbarê neteweperweriyê de çendîn lawaziyêن argumanê çand-bingeh, yên neteweperwerên lîberal pêşniyaz dikirin, derxistin holê. Vê hewesa argumanan kêmter kir lê kir ku maqûltir bin. Neteweperwerên lîberal pişti terikandina wê îdeala neteweperwer a berê ku xwediyyê dewletê tenê yek koma serdest a etno-çandî be, xwe ji vê fîkrê re vekirin ku xwepênasekirina bi gelek çand û civatan girîng e ji bo nasnameya civakî ya şexsekî. Bi heman awayî li hemberî meseleyêن neteweperwerî hesastir bûn, û bêtir dilxwaz bûn ku himbêza xwe ji riwangeyeke hinekî kozmopolîtan re vekin. Neteweperweriya lîberal argumanê nermtir berpêş kir; ev bi felsefe an metafizîkê kêmter barkirî ne û endîşeyêن derbarê edaletê dîkin bingeh. Ev dupat dike gringiya pratîk a endamtiya etno-çandî, mafêن komên etno-çandî ya tenzîmkirina bêedaletiyan, mafêن demokratîk ên şîrîkatîyêن siyasî, û rola ku girê û şîrîkatîyêن etno-çandî dikarin di pêşvebirina nîzamêن civakî de bilizîn.

Bûyerêن di vê dehsalê de, qeyrana penaberiyê û xurtbûna populizma rastgir zemîna pratîk û teoriyê bi awayekî berbiçav guhert. Neteweperweriya kevneşopî hê jî manîdar e, lê neteweperweriya populist gelekî bêtir balê dikşîne: teoriyên nû têن hilberandin û nîqaşkirin ku sehneya li navendê dagir bikin. Li aliyê din, qeyrana koçê meseleya dilsoj a alîkariya bo penaberêن niha li ber deriyê me ne, xist şûna meseleya tîpîk a kozmopolîtan a pişthevgirtina bi biyaniyêن li dûr.

Helbet, sedemêن qeyranê heman sedem in ku kozmopolît gelekî ji berê ve di tatêlê de ne: şer û newekheviya global a parvekirina mal, û gefen wek nexweşî û bobelatêن keşûhewayê. Karê teoriyê niha ew e ku van meseleyêن kûrtir bi kêşeyêن nû ve girê bidin ku navend-sehneya qada lîstikê dagir kirine; niha ev zehmetiyek e ku bi gotinêن cudatir û di nav çarçoveyêن siyasî yên teorîk ên ji berê cuda hatiye hûnandin.

Çavkanî

Destpêk

Ev lîsteyeke kurt e li ser neteweperweriyê ku dikarin bê xwendin û destpêkên bi kêr in ji bo lîteraturê. Pêşî, du klasikên hevçax ên zanistên civakî bi dû nêrînê dijhev:

- Gellner, Ernest, 1983, *Nations and Nationalism*, Oxford: Blackwell.
- Smith, Anthony D., 1991, *National Identity*, Harmondsworth: Penguin.

Sê pêşkêşî li ser neteweperweriya lîberal, du jê ji aliyê heman nivîskarê, Yael Tamir, baştirîn destpêk in bo vê boçûnê:

- Miller, David, 1995, *On Nationality*, Oxford: Oxford University Press.
doi:10.1093/0198293569.001.0001
- Tamir, Yael, 1993, *Liberal Nationalism*, Press, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- —, 2019, *Why Nationalism*, Princeton: Princeton University Press.

Du destpêkên kurt:

- Özkirimli, Umut, 2010, *Theories of Nationalism: A Critical Introduction*, second edition, London: Palgrave Macmillan. First edition is 2000; third edition is 2017.
- Spencer, Philip and Howard Wollman, 2002, *Nationalism, A Critical Introduction*, London: Sage.

Du antolojiyên nivîsêñ felsefî yêñ li ser exlaqîbûna neteweperweriyê:

- McKim, Robert and Jeff McMahan (eds), 1997, *The Morality of Nationalism*, Oxford: Oxford University Press.
- Couture, Jocelyne, Kai Nielsen, and Michel Seymour (eds.), 1998, *Rethinking Nationalism*, *Canadian Journal of Philosophy*, Supplement Volume 22, Calgary, AB: University of Calgary Press.

Nîqaş wiha didome:

- Miscevic, Nenad (ed), 2000, *Nationalism and Ethnic Conflict: Philosophical Perspectives*, La Salle and Chicago: Open Court.
- Dieckoff, Alain (ed.), 2004, *The Politics of Belonging: Nationalism, Liberalism, and Pluralism*, Lanham: Lexington.
- Primoratz, Igor and Aleksandar Pavković (eds), 2007, *Patriotism, Philosophical and Political Perspectives*, London: Ashgate.
- Breen, Keith and Shane O'Neill (eds.), 2010, *After the Nation? Critical Reflections on Nationalism and Postnationalism*, London: Palgrave Macmillan. doi:10.1057/9780230293175

Destpêkek kurt a sosyolojîk bo neteweperweriyê bi giştî ev e:

- Grosby, Steven, 2005, *Nationalism: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press.

Û rexneya neteweperweriyê di warê zayenda civakî de:

- Yuval-Davis, Nira, 1997, *Gender & Nation*, London: Sage Publications.

û ev jî:

- Heuer, Jennifer, 2008, “Gender and Nationalism”, in Herb and Kaplan 2008: vol. 1, 43–58.
- Hogan, Jackie, 2009, *Gender, Race and National Identity: Nations of Flesh and Blood*, London: Routledge.

Hê jî baştirîn destpêka gelemerî bo nîqaşa civakîparêz-takekesî:

- Avineri, Shlomo and Avner de-Shalit (eds.), 1992, *Communitarianism and Individualism*, Oxford: Oxford University Press.

Ji bo berevaniyeke ne-neteweperwer a angaştên çandîparêz, bnr.:

- Kymlicka, Will (ed.), 1995a, *The Rights of Minority Cultures*, Oxford: Oxford University Press.

Berevaniyeke felsefi ya neteweperweriya lîberal a pir nerm:

- Gans, Chaim, 2003, *The Limits of Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511490231

Û ji bo sepana li Ewropaya Navîn:

- Auer, Stefan, 2004, *Liberal Nationalism in Central Europe*, London: Routledge.

Rexneyeke polemîkî, nazik û bîrbir:

- Barry, Brian, 2001, *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*, Cambridge, MA: Polity Press.

Û yeka nûtir di nav:

- Kelly, Paul, 2015, “Liberalism and Nationalism”, in *The Cambridge Companion to Liberalism*, Steven Wall (ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 329–352. doi:10.1017/CBO9781139942478.018

Analîzêñ rexneyî yên balkêş bi giştî li ser piştevaniya komî û taybet li ser neteweperweriyê, di nav nerîten teoriya terciha rasyonel û analîza motivasyonê de:

- Hardin, Russell, 1985, *One for All, The Logic of Group Conflict*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Yack, Bernard, 2012, *Nationalism and the Moral Psychology of Community*, Chicago: University of Chicago Press.

Gelek berhemên balkêş ên sosyolojîk û zanista siyasî li ser neteweperweriyê, hene, ku li vir destpêka xulasekirina wan e:

- Motyl, Alexander (ed.), 2001, *Encyclopedia of Nationalism*, Volumes I and II, New York: Academic Press.

Nêrînek baş a ansiklopedîk:

- Herb, Guntram H. and David H. Kaplan, 2008, *Nations and Nationalism: a Global Historical Overview*, four volumes, Santa Barbara, CA: ABC Clio.

Xebateke sosyolojîk li ser jiyana di bin rêvebiriya neteweperwer de:

- Billig, Michael, 1995, *Banal Nationalism*, London: Sage Publications.

Antolojiya zêdetirîn xwendinbar a nivîsên di leh û eleyhê kozmopolîtanîzm (û neteweperweriyê) de ji aliyê nivîskarêن pêşeng ên qadê:

- Cohen, Joshua (ed.), 1996, *For Love of Country: Debating the Limits of Patriotism*, Martha Nussbaum and respondents, Boston, MA: Beacon Press

Referans

- Anderson, Benedict, 1983 [2006], *Imagined Communities*, London: Verso; revised edition, 2006.
- Aron, Raymond, 1962, *Paix et guerre entre les nations*, Paris: Calmann-Levy.
Translated as *Peace and War: A Theory of International Relations*, Richard Howard and Annette Baker Fox (trans), Garden City, NY: Doubleday, 1965.
- Auer, Stefan, 2004, *Liberal Nationalism in Central Europe*, London: Routledge.
- Avineri, Shlomo and Avner de-Shalit (eds.), 1992, *Communitarianism and Individualism*, Oxford: Oxford University Press.
- Balibar, Etienne and Immanuel Wallerstein, 1988 [1991], *Race, nation, classe: les identités ambiguës*, Paris: Editiones La Découverte; translated as *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*, Chris Turner (trans.), London-New York: Verso.
- Barber, Benjamin R., 1996, “Constitutional Faith”, in J. Cohen (ed.) 1996: 30–37.
—, 1996, *Jihad Vs. McWorld: How Globalism and Tribalism are Reshaping the World*, New York: Ballantine Books.
- Barry, Brian, 1999, “Statism and Nationalism: a Cosmopolitan Critique”, in Shapiro and Brilmayer 1999: 12–66.
—, 2001, *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*, Cambridge, MA: Polity Press.
- Bauböck, Reiner, 2004, “Territorial or Cultural Autonomy for National Minorities?”, in Dieckhoff 2004: 221–258.
- Bechhofer, Frank and David McCrone (eds.), 2009, *National Identity, Nationalism and Constitutional Change*, London: Palgrave Macmillan.
doi:10.1057/9780230234147

- Bell, Duncan (ed.), 2008, *Political Thought and International Relations: Variations on a Realist Theme*, Oxford: Oxford University Press.
- Berlin, Isaiah, 1976, *Vico and Herder: Two Studies in the History of Ideas*, London: The Hogarth Press.
- , 1979, “Nationalism: Past Neglect and Present Power”, in *Against the Current: Essays in the History of Ideas*, London: Hogarth Press, 333–355.
- Betts, Alexander and Paul Collier, 2017, *Refuge: Transforming a Broken Refugee System*, London: Penguin.
- Billig, Michael, 1995, *Banal Nationalism*, London: Sage Publications.
- , 2017, “Banal Nationalism and the Imagining of Politics”, in *Everyday Nationhood: Theorising Culture, Identity and Belonging after Banal Nationalism*, Michael Skey and Marco Antonsich (eds.), London: Palgrave Macmillan UK, 307–321. doi:10.1057/978-1-37-57098-7_15
- Blake, Michael, 2013, *Justice and Foreign Policy*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199552009.001.0001
- Breuilly, John, 2001, “The State”, in Motyl (ed.) 2001: Volume 1.
- , 2011, “On the Principle of Nationality”, in *The Cambridge History of Nineteenth-Century Political Thought*, Gareth Stedman Jones and Gregory Claeys (eds.), Cambridge: Cambridge University Press, 77–109. doi:10.1017/CHOL9780521430562.005
- Breuilly, John, John Hutchinson, and Eric Kaufmann (eds), 2019, special issue on populism and nationalism in *Nations and Nationalism*, 25(1): 1–400.
- Brubaker, Rogers, 2004, “In the Name of the Nation: Reflections on Nationalism and Patriotism1”, *Citizenship Studies*, 8(2): 115–127. doi:10.1080/1362102042000214705
- , 2013, “Language, Religion and the Politics of Difference”, *Nations and Nationalism*, 19(1): 1–20. doi:10.1111/j.1469-8129.2012.00562.x
- , 2015, *Grounds for Difference*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Buchanan, Allen, 1991, Secession: *The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec*, Boulder: Westview Press.
- , 2004, *Justice, Legitimacy, and Self-Determination: Moral Foundations for International Law*, Oxford: Oxford University Press.

- doi:10.1093/0198295359.001.0001
- Buchanan, Allen and Margaret Moore (eds.), 2003, *States, Nations and Borders: The Ethics of Making Boundaries*, Cambridge: Cambridge University Press.
doi:10.1017/CBO9780511613937
- Butt, Daniel, Sarah Jane Fine, & Zofia Stemplowska (eds), 2018, *Political Philosophy, Here and Now: Essays in Honour of David Miller*, Oxford: Oxford University Press.
- Calhoun, Craig, 2007, *Nations Matter. Culture, History, and the Cosmopolitan Dream*, London: Routledge. doi:10.4324/9780203960899
- Canovan, Margaret, 1996, *Nationhood and Political Theory*, Cheltenham: Edward Elgar.
- , 2000, “Patriotism Is Not Enough”, *British Journal of Political Science*, 30(3): 413–432. doi:10.1017/S000712340000017X
- , 2001, “Sleeping Dogs, Prowling Cats and Soaring Doves: Three Paradoxes in the Political Theory of Nationhood”, *Political Studies*, 49(2): 203–215. doi:10.1111/1467-9248.00309
- Carens, Joseph H., 2013, *The Ethics of Immigration*, Oxford: Oxford University Press.
- Casertano, Stefano, 2013, *Our Land, Our Oil! Natural Resources, Local Nationalism, and Violent Secession*, Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. doi:10.1007/978-3-531-19443-1
- Chatterjee, Deen K. and B. Smith (eds.), 2003, *Moral Distance*, special issue of *The Monist*, 86(3): 327–515.
- Christiano, Thomas, 2008, “Immigration, Community and Cosmopolitanism”, in *San Diego Law Review*, 933(Nov–Dec): 938–962.
- , 2012, “The Legitimacy of International Institutions”, in *The Routledge Companion to Philosophy of Law*, Andrei Marmor (ed.), London: Routledge, pp. 380–394.
- Christiano, Thomas and John Christman (eds.), 2009, *Contemporary Debates in Political Philosophy*, Oxford: Wiley Blackwell. doi:10.1002/9781444310399
- Cohen, Joshua (ed.), 1996, *For Love of Country?* (Martha C. Nussbaum with respondents), Boston, MA: Beacon Press.

- Colm Hogan, Patrick, 2009, *Understanding Nationalism: On Narrative, Cognitive Science and Identity*, Ohio: Ohio State University Press.
- Connor, Walker, 1994, *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*, Princeton: Princeton University Press.
- Conversi, Daniele, 2002, *Ethnonationalism in the Contemporary World: Walker Connor and the Study of Nationalism*, London: Routledge.
- , 2018, “Introduction: Why a State Is Not a Nation – and Whether Economics Really Matters. Walker Connor 50 Years On”, *Nations and Nationalism*, 24(3): 497–505. doi:10.1111/nana.12441
- Couture, Jocelyne, Kai Nielsen, and Michel Seymour (eds.), 1998, *Rethinking Nationalism*, *Canadian Journal of Philosophy*, Supplement Volume 22, Calgary, AB: University of Calgary Press.
- Crowley, Brian Lee, 1987, *The Self, the Individual and the Community*, Oxford: Clarendon Press.
- Dagger, Richard, 2009, “Individualism and the Claims of Community”, in Christiano and Christman 2009: 303–332. doi:10.1002/9781444310399.ch17
- de Cleen, Benjamin, 2017, “Populism and Nationalism”, in Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (eds.), *The Oxford Handbook of Populism*, Oxford: Oxford University Press.
- de Lange, Deborah E., 2010, *Power and Influence: The Embeddedness of Nations*, New York: Palgrave Macmillan US. doi:10.1057/9780230115545
- De Schutter, Helder and Ronald Tinnevelt (eds.), 2011, *Nationalism and Global Justice: David Miller and His Critics*, London: Routledge.
- Delanty, Gerard, John Hutchinson, Eric Kaufmann, Umut Özkirimli, and Andreas Wimmer, 2008, “Debate on John Hutchinson’s Nations as Zones of Conflict”, *Nations and Nationalism*, 14(1): 1–28. doi:10.1111/j.1469-8129.2008.00306.x
- Delanty, Gerard and Krishan Kumar (eds.), 2006, *The SAGE Handbook of Nations and Nationalism*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Derkx, Tom and Nico Roymans (eds.), 2009, *Ethnic Constructs in Antiquity: The Role of Power and Tradition*, Amsterdam: University of Amsterdam Press.
- Dieckhoff, Alain (ed.), 2004, *The Politics of Belonging: Nationalism, Liberalism, and Pluralism*, Lanham: Lexington.

- , 2017, *Nationalism and the Multination State*, Oxford: Oxford University Press.
- Edensor, T., 2002, *National Identity, Popular Culture and Everyday Life*, Oxford: Berg.
- Eisenberg, Avigail and Jeff Spinner-Halev (eds.), 2005, *Minorities within Minorities: Equality, Rights and Diversity*, Cambridge: Cambridge University Press.
doi:10.1017/CBO9780511490224
- Farris, Sara R., 2017, *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism*, Durham: Duke University Press.
- Feltham, Brian and John Cottingham (eds), 2010, *Partiality and Impartiality: Morality, Special Relationships, and the Wider World*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199579952.001.0001
- Fine, Sarah and Lea Ypi (eds.), 2016, *Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199676606.001.0001
- Fox, Jon E., 2017, “The Edges of the Nation: A Research Agenda for Uncovering the Taken-for-Granted Foundations of Everyday Nationhood”, *Nations and Nationalism*, 23(1): 26–47. doi:10.1111/nana.12269
- Frost, Catharine, 2006, *Morality and Nationalism*, London: Routledge.
- Gans, Chaim, 2003, *The Limits of Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511490231
- , 2017, “Citizenship and Nationhood”, in Rainer Baubock et al. (eds.), *The Oxford Handbook of Citizenship*, Oxford: Oxford University Press.
- Gat, Azar and Alexander Yakobson, 2013, *Nations: The Long History and Deep Roots of Political Ethnicity and Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139047654
- Giddens, Anthony, 1985, *The Nation-state and Violence* (Volume 2), Berkeley: University of California Press.
- Glenn, John, 1997, “Nations and Nationalism: Marxist Approaches to the Subject”, *Nationalism and Ethnic Politics*, 3(2): 79–100. doi:10.1080/13537119708428503
- Gellner, Ernest, 1983, *Nations and Nationalism*, Oxford: Blackwell.
- Goetze, David, 2001, “Evolutionary Theory”, in Motyl (ed.) 2001: Volume 1.
- Goodin, Robert E., 2006, “Liberal Multiculturalism: Protective and Polyglot”,

- Political Theory*, 34(3): 289–303. doi:10.1177/0090591705284131
- Greenfeld, Liah, 2001, *The Spirit of Capitalism: Nationalism and Economic Growth*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- , 2005, “Nationalism and the Mind”, *Nations and Nationalism*, 11(3): 325–341. doi:10.1111/j.1354-5078.2005.00207.x
- , 2006, *Nationalism and the Mind: Essays Modern Culture*. London: Oneworld.
- Grosby, Steven, 2005, *Nationalism: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press.
- Habermas, Jürgen, 1992 [1996], *Faktizität und Geltung: Beiträge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats*, Frankfurt am Main: Suhrkamp. Translated as *Between Facts and Norms: Contribution to a Discourse Theory of Law and Democracy*, Cambridge: Polity Press, 1996.
- , 1996 [1998], *Die Einbeziehung des Anderen: Studien zur politischen Theorie*, Frankfurt am Main: Suhrkamp. Translated as *The Inclusion of the Other: Studies in Political Theory*, Ciaran Cronin and Pablo De Greiff (eds), Cambridge, MA: The MIT Press, 1998.
- Haidt, Jonathan, 2016, “When and Why Nationalism Beats Globalism”, *The American Interest*, 12(1): 10 July 2016. URL = <[available online](#)>.
- Hale, Henry E., 2008, *The Foundations of Ethnic Politics: Separatism of States and Nations in Eurasia and the World*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511790669
- Hardin, Russell, 1985, *One for All, The Logic of Group Conflict*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Harris, Erika, 2016, “Why Has Nationalism Not Run Its Course?”, *Nations and Nationalism*, 22(2): 243–247. doi:10.1111/nana.12185
- Hastings, Adrian, 1997, *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511612107
- Hazony, Yoram, 2018, *The Virtue of Nationalism*, New York: Basic Books.
- Hearn, Jonathan, 2018, “Power, Culture, Identity, and the Work of Anthony Smith”, *Nations and Nationalism*, 24(2): 286–291. doi:10.1111/nana.12407
- Hearn, Jonathan, Chandran Kukathas, David Miller, and Bernard Yack, 2014,

- “Debate on Bernard Yack’s Book Nationalism and the Moral Psychology of Community”, *Nations and Nationalism*, 20(3): 395–414. doi:10.1111/nana.12074
- Hechter, Michael, 2001, *Containing Nationalism*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/019924751X.001.0001
- Helbling, Marc, Tim Reeskens, and Matthew Wright, 2016, “The Mobilisation of Identities: A Study on the Relationship between Elite Rhetoric and Public Opinion on National Identity in Developed Democracies”, *Nations and Nationalism*, 22(4): 744–767. doi:10.1111/nana.12235
- Held, David, 2003, “Cosmopolitanism: Globalisation Tamed?”, *Review of International Studies*, 29(4): 465–480. doi:10.1017/S0260210503004650
- Hendrix, Burke A., 2008, *Ownership, Authority, and Self-Determination: Moral Principles and Indigenous Rights Claims*, University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Hobsbawm, E. J., 1990, *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*, Cambridge: Cambridge University Press. Second edition 2012. doi:10.1017/CBO9781107295582
- Hutchinson, John, 2005, *Nations as Zones of Conflict*, London: Sage; see also the debate on this book in Delanty et al. 2008.
- , 2017, *Nationalism and War*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780198798453.001.0001
- , 2018, “Bringing the Study of Warfare into Theories of Nationalism”, *Nations and Nationalism*, 24(1): 6–21. doi:10.1111/nana.12364
- Ichijo, Atsuko and Ronald Ranta, 2016, *Food, National Identity and Nationalism: From Everyday to Global Politics*, London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1057/9781137483133
- Ichijo, Atsuko, Jon E. Fox, Arthur Aughey, David McCrone, and Frank Bechhofer, 2017, “Debate on Understanding National Identity by David McCrone and Frank Bechhofer”, *Nations and Nationalism*, 23(3): 441–462. doi:10.1111/nana.12314
- Ingram, James D., 2017, “Populism and Cosmopolitanism”, in *Oxford Handbook of Populism*, Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (eds.), Oxford: Oxford University Press, 644–660.

- Iyall Smith, Keri E. and Patricia Leavy (eds.), 2008, *Hybrid Identities: Theoretical and Empirical Examinations*, Leiden: Brill.
- Jaramillo Torres, Angel and Marc Benjamin Sable (eds.), 2018, *Trump and Political Philosophy: Leadership, Statesmanship, and Tyranny*, Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-74445-2
- Joppke, Christian and Steven Lukes (eds.), 1999, *Multicultural Questions*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/019829610X.001.0001
- Kaldor, Mary, 2004, “Nationalism and Globalisation”, *Nations and Nationalism*, 10(1–2): 161–177. doi:10.1111/j.1354-5078.2004.00161.x
- Kastoryano, Riva, 2006, “Vers un Nationalisme Transnational. Redéfinir la Nation, le Nationalisme et le Territoire”, *Revue Française de Science Politique*, 56: 533–553.
- Kaufmann, Eric, 2019, “Ethno-traditional Nationalism and the Challenge of Immigration”, *Nations and Nationalism*, 25(2): 435–448. doi:10.1111/nana.12516
- Kedourie, Elie, 1960, *Nationalism*, London: Hutchison.
- Kim, Sung Ho, 2002, “Max Weber’s Liberal Nationalism”, *History of Political Thought*, 23(3): 432–457.
- Kleinig, John, 2014, *On Loyalty and Loyalties: The Contours of a Problematic Virtue*, Oxford: Oxford University Press.
- Knott, Eleanor, Vera Tolz, Elliott Green, and Andreas Wimmer, 2019, “Debate on Andreas Wimmer’s Nation Building: Why Some Countries Come Together While Other Fall Apart” *Nation and Nationalism*, 25(1): 82–103.
- Kohen, Marcelo G. (ed.), 2006, *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511494215
- Kohn, Hans, 1965, *Nationalism: Its Meaning and History*, revised edition, New York: Van Nostrand Reinhold Company.
- Kolers, Avery, 2009, *Land, Conflict, and Justice: A Political Theory of Territory*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511575709
- Kostagiannis, Konstantinos, 2018, *Realist Thought and the Nation-State: Power Politics in the Age of Nationalism*, (The Palgrave Macmillan History of International Thought), Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-59629-7

- Kukathas, Chandran, 2003, *The Liberal Archipelago: A Theory of Diversity and Freedom*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/019925754X.001.0001
- Kukathas, Chandran and R. Poole, Ross, (eds.), 2000, *Australasian Journal of Philosophy* (Special Issue on Indigenous Rights), Volume 78, Issue 3.
- Kuran Burcoglu, Nedret (ed.), 1997, *Multiculturalism: Identity and Otherness*, Istanbul: Bogazici University Press.
- Kymlicka, Will (ed.), 1995a, *The Rights of Minority Cultures*, Oxford: Oxford University Press.
- , 1995b, *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198290918.001.0001
- , 2001, *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0199240981.001.0001
- , 2003a, “Conclusion: The Futures of Nationalism”, in *Nationalism and Its Futures*, Umut Özkipimli (ed.), London: Palgrave Macmillan UK, 145–151. doi:10.1057/9780230524187_8
- , 2003b, “Liberal Theories of Multiculturalism”, in *Rights, Culture and the Law: Themes from the Legal and Political Philosophy of Joseph Raz*, Lukas H. Meyer, Stanley L. Paulson, and Thomas W. Pogge (eds.), Oxford: Oxford University Press, 229–252.
- , 2004, “Justice and Security in the Accommodation of Minority Nationalism”, in Dieckoff 2004: 127–154.
- , 2007a, “Community and Multiculturalism”, in *A Companion to Contemporary Political Philosophy* (Volume 2), second edition, Robert E. Goodin, Philip Pettit, and Thomas Pogge (eds.), Oxford: Blackwell, 463–477.
- , 2007b, *Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity*, Oxford: Oxford University Press.
- , 2016 “Defending Diversity in an Era of Populism: Multiculturalism and Interculturalism Compared” in *Multiculturalism and Interculturalism: Debating the Dividing Lines*, Nasar Meer, Tariq Modood and Ricard Zapata-Barrero (eds.), Edinburgh: Edinburgh University Press, 158–177.
- Kymlicka, Will and Alan Patten (eds.), 2004, *Language Rights and Political Theory*, Oxford: Oxford University Press.
- Lægaard, Sune, 2007, “Liberal Nationalism and the Nationalisation of Liberal

- Values”, *Nations and Nationalism*, 13(1): 37–55. doi:10.1111/j.1469-8129.2007.00269.x
- Lagerspetz, Olli, 2000, “On National Belonging” in Miscevic 2000: 57–74.
- Laitin, David, 2001, “Political Science and Nationalism”, in Motyl (ed.) 2001: Volume 1.
- , 2007, *Nations, States, and Violence*, Oxford: Oxford University Press.
- Laitin, David D. and Rob Reich, 2004, “A Liberal Democratic Approach to Language Justice”, in Kymlicka and Patten 2004: 80–104.
- Laitin, David D., James T. Watkins IV, and Elise V. Watkins, 1998, *Identity in Formation: The Russian-Speaking Populations in the Near Abroad*, Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Lecours, André and Luis Moreno (eds.), 2010, *Nationalism and Democracy: Dichotomies, Complementarities, Oppositions*, London: Routledge.
- Leoussi, Athena S. and Steven Grossby (eds.), 2007, *Nationalism and Ethnosymbolism: History, Culture and Ethnicity in the Formation of Nations*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Levy, Jacob T., 2000, *Multiculturalism of Fear*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198297122.001.0001
- , 2004, “National Minorities without Nationalism”, in Dieckoff 2004: 155–174.
- Lichtenberg, Judith, 1997, “Nationalism, For and (Mainly) Against”, in McKim & McMahan 1997: 158–175.
- MacCormick, Neil, 1982, *Legal Right and Social Democracy: Essays in Legal and Political Philosophy*, Oxford: Clarendon Press.
- MacIntyre, Alasdair, 1984 “Is Patriotism a Virtue?”, The Lindley Lecture, Lawrence: The University of Kansas, [available online](#).
- Malešević, Siniša, 2011, “The Chimera of National Identity”, *Nations and Nationalism*, 17(2): 272–290. doi:10.1111/j.1469-8129.2010.00479.x
- , 2013, *Nation-States and Nationalisms: Organization, Ideology and Solidarity*, Cambridge: Polity.
- , 2018, “The Rise and Rise of Grounded Nationalisms”, *Ethnopolitics*, 17(5): 553–557. doi:10.1080/17449057.2018.1532636
- Malešević, Siniša and Mark Haugaard (eds.), 2007, *Ernest Gellner and Contemporary*

- Social Thought*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511488795
- Malešević, Siniša, 2017, *The Rise of Organized Brutality*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Margalit, Avishai, 1997, “The Moral Psychology of Nationalism”, in McKim and McMahan 1997: 74–88.
- Margalit, Avishai and Joseph Raz, 1990, “National Self-Determination”, *Journal of Philosophy*, 87(9): 439–461. doi:10.2307/2026968
- Markell, Patchen, 2000, “Making Affect Safe for Democracy?: On ‘Constitutional Patriotism’”, *Political Theory*, 28(1):38–63. doi:10.1177/0090591700028001003
- Mason, Andrew, 1999, “Political Community, Liberal-Nationalism, and the Ethics of Assimilation”, *Ethics*, 109(2): 261–286. doi:10.1086/233896
- McCabe, David, 1997, “Patriotic Gore, Again”, *The Southern Journal of Philosophy*, 35(2): 203–223. doi:10.1111/j.2041-6962.1997.tb00834.x
- McKim, Robert and Jeff McMahan (eds), 1997, *The Morality of Nationalism*, Oxford: Oxford University Press.
- Meadwell, Hudson, 2012, “Nationalism Chez Gellner”, *Nations and Nationalism*, 18(4): 563–582. doi:10.1111/j.1469-8129.2012.00544.x
- , 2014, “Gellner Redux?”, *Nations and Nationalism*, 20(1): 18–36. doi:10.1111/nana.12029
- Meinecke, Friedrich, 1924 [1965], *Die Idee der Staatsräson in der neueren Geschichte*, Munich and Berlin: R. Oldenbourg. Translated as *Machiavellism*, Douglas Scott (trans.), New York: Praeger, 1965.
- Meisels, Tamar, 2009, *Territorial Rights*, second edition, (Law and Philosophy Library 72), Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-1-4020-9262-6
- Miller, David, 1990, “The Resurgence of Political Theory”, *Political Studies*, 38(3): 421–437.
- , 1992, “Community and Citizenship”, in Avineri and de Shalit 1992: 85–100.
- , 1995, *On Nationality*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198293569.001.0001
- , 1999, *Principles of Social Justice*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- , 2000, *Citizenship and National Identity*, Oxford: Blackwell.

- , 2005a, “Crooked Timber or Bent Twig? Isaiah Berlin’s Nationalism”, *Political Studies*, 53(1): 100–123. doi:10.1111/j.1467-9248.2005.00519.x
- , 2005b, “Immigration: The Case for Limits”, in *Contemporary Debates in Applied Ethics*, Andrew I. Cohen and Christopher Heath Wellman (eds.), Oxford; Blackwell, 193–206.
- , 2007, *National Responsibility and Global Justice*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199235056.001.0001
- , 2008, “Immigrants, Nations, and Citizenship”, *Philosophy, Politics & Society* (Special Issue), 4 (December): 371–390.
- , 2013, *Justice for Earthlings: Essays in Political Philosophy*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139236898
- , 2016, *Strangers in Our Midst: The Political Philosophy of Immigration*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Miller, David Lee and Sohail H. Hashmi (eds.), 2001, *Boundaries and Justice: Diverse Ethical Perspectives*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Miscevic, Nenad (ed.), 2000, *Nationalism and Ethnic Conflict. Philosophical Perspectives*, La Salle and Chicago: Open Court.
- , 2001, *Nationalism and Beyond*, Budapest, New York: Central European University Press.
- , 2019, “Populism and nationalism”, in *New Politics of Decisionism*, Violeta Besirevic (ed.), The Hague: Eleven International Publishing.
- Moore, Margaret (ed.), 1998, *National Self-Determination and Secession*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198293844.001.0001
- , 2001, “Normative Justifications for Liberal Nationalism: Justice, Democracy and National Identity”, *Nations and Nationalism*, 7(1): 1–20. doi:10.1111/1469-8219.00001
- , 2009, “Liberalism, Communitarianism and the Politics of Identity”, in Christiano and Christman 2009: 322–342. doi:10.1002/9781444310399.ch18
- Morgenthau, Hans, 1946, *Scientific Man versus Power Politics*, Chicago: University of Chicago Press.
- Motyl, Alexander (ed.), 2001, *Encyclopedia of Nationalism: Volume 1: Fundamental Themes*, New York: Academic Press.

- Mudde, Cas, 2007, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511492037
- Müller, Jan-Werner, 2016, *What is Populism*, Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Nation and Nationalism*, 2019, thematic issue on migration, 25(2): 401–751.
- Nielsen, Kai, 1998, “Liberal Nationalism, Liberal Democracies and Secession”, *University of Toronto Law Journal*, 48(2): 253–295. doi:10.2307/825982
- , 1998–99, “Cosmopolitanism, Universalism and Particularism in the age of Nationalism and Multiculturalism”, *Philosophical Exchange*, 29(1): art. 2 (3–34). [[Nielsen 1998–99 available online](#)]
- O’Neill, Onora, 2000, *Bounds of Justice*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511605734
- Okin, Susan Moller, 1999, “Is Multiculturalism Bad for Women?” and “Response”, in *Boston Review*, 1997; reprinted with some revisions in *Is Multiculturalism Bad for Women?* Joshua Cohen, Matthew Howard, and M. Nussbaum (eds.), Princeton: Princeton University Press.
- , 2002, “‘Mistresses of Their Own Destiny’: Group Rights, Gender, and Realistic Rights of Exit”, *Ethics*, 112(2): 205–230. doi:10.1086/324645
- , 2005, “Multiculturalism and Feminism: No Simple Question, No Simple Answers”, in Eisenberg and Spinner-Halev 2005: 67–89. doi:10.1017/CBO9780511490224.004.
- Oldenquist, Andrew, 2002, “Ethnicity and Sovereignty”, *Studies in East European Thought*, 54(4): 271–284.
- Orgad, Liav, 2015, *The Cultural Defense of Nations: A Liberal Theory of Majority Rights*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199668687.001.0001
- Orwell, George, 1945 [2000], “Notes on Nationalism”, first published: Polemic. May 1945, London; reprinted in his *Essays*, Bernard Crick (ed.), London: Penguin, 2000.
- Özkirimli, Umut, 2003, “The Nation as an Artichoke? A Critique of Ethnosymbolist Interpretations of Nationalism”, *Nations and Nationalism*, 9(3): 339–355. doi:10.1111/1469-8219.00100
- , 2010, *Theories of Nationalism: A Critical Introduction*, second revised edition,

- London: Palgrave Macmillan. First edition is 2000; third edition is 2017.
- Patten, Alan, 2003, “Liberal Neutrality and Language Policy”, *Philosophy & Public Affairs*, 31(4): 356–386. doi:10.1111/j.1088-4963.2003.00356.x
- Pavković, Aleksandar and Peter Radan (eds.), 2007, *Creating New States: Theory and Practice of Secession*, London: Ashgate.
- Pogge, Thomas W., 1997, “Group Rights and Ethnicity”, in Shapiro and Kymlicka 1997: 187–221.
- , 2001, “Rawls on International Justice”, *The Philosophical Quarterly*, 51(203): 246–253. doi:10.1111/j.0031-8094.2001.00228.x
- , 2002, *World Poverty and Human Rights*, Cambridge: Polity Press.
- Primoratz, Igor, 2017, “Patriotism”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/patriotism/>>.
- Primoratz, Igor and Aleksandar Pavković (eds), 2007, *Patriotism, Philosophical and Political Perspectives*, London: Ashgate.
- Putnam, Hilary, 1996, “Must We Choose Between Patriotism and Universal Reason?”, in Cohen 1996: 91–97.
- Rawls, John, 1999, *The Law of Peoples*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Renan, Ernest, 1882, “Qu'est-ce qu'une nation?”, lecture delivered at the Sorbonne, 11 March 1882. Translated by Martin Thom as “What is a nation?”, in *Nation and Narration*, Homi K. Bhabha (ed.), London: Routledge, 1990, 8–22; reprinted in part in *Nationalism*, John Hutchinson and Anthony D. Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 1994, 17–18.
- Risse, Mathias, 2012a, “Global Justice” in *The Oxford Handbook of Political Philosophy*, David Estlund (ed.), Oxford: Oxford University Press, 457–489
- , 2012b, *On Global Justice*, Princeton: Princeton University Press.
- Roshwald, Aviel, 2006. *The Endurance of Nationalism: Ancient Roots and Modern Dilemmas*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sardoč, Mitja (ed.), 2017–, *Handbook of Patriotism*, Springer International Publishing AG (some chapters available on the web from 2017 on). doi:10.1007/978-3-319-30534-9
- Satz, Debra and Rob Reich (eds.), 2009, *Toward a Humanist Justice: The Political*

- Philosophy of Susan Moller Okin*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/
Acprof:Oso/9780195337396.001.0001
- Scruton, Roger, 2004, *England and the Need for Nations*, London: Civitas: Institute
for the Study of Civil Society.
- Searle-White, Joshua, 2001, *The Psychology of Nationalism*, New York: Palgrave
Macmillan US. doi:10.1057/9780312299057
- Seymour, Michel, 1999, *La nation en question*, Montreal: L'Hexagone.
- , 2000, “On Redefining the Nation”, in Miscevic 2000: 25–56.
- Shapiro, Ian and Lea Brilmayer (eds.), 1999, *Global Justice*, (Nomos, Volume XLI),
New York: New York University Press.
- Shapiro, Ian and Will Kymlicka (eds.), 1997, *Ethnicity and Group Rights*, (Nomos,
Volume XXXIX), New York: New York University Press.
- Simmons, A. John, 2001, “On The Territorial Rights of States”, *Philosophical Issues*,
11: 300 –326. doi:10.1111/0029-4624.35.s1.12
- , 2016, *Boundaries of Authority*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/
acprof:oso/9780190603489.001.0001
- Shils, Edward, 1957, “On The Territorial Rights of StatesPrimordial, Personal,
Sacred and Civil Ties: Some Particular Observations on the Relationships of
Sociological Research and Theory”, *The British Journal of Sociology*, 8(2):
130– 145.
- Smith, Anthony D., 1991, *National Identity*, Penguin, Harmondsworth.
- , 2001, *Nationalism*, Cambridge: Polity Press.
- , 2003, “The Poverty of Anti-Nationalist Modernism”, *Nations and Nationalism*,
9(3): 357–370. doi:10.1111/1469-8219.00101
- , 2008a. *The Cultural Foundations of Nations: Hierarchy, Covenant and
Republic*, Oxford: Blackwell Publishing
- , 2008, “Opening Remarks to the Debate on Aviel Roshwald’s The Endurance
of Nationalism”, *Nations and Nationalism*, 14(4): 637–663. doi:10.1111/j.1469-
8129.2008.00355.x
- , 2009, *Ethno-Symbolism and Nationalism: a Cultural Approach*, London:
Routledge.
- , 2011, “National Identity and Vernacular Mobilisation in Europe”, *Nations and*

- Nationalism*, 17(2): 223–256. doi:10.1111/j.1469-8129.2011.00491.x
- Sober, Elliott, and David Sloan Wilson, 1998, *Unto Others: The Evolution and Psychology of Unselfish Behavior*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sparrow, Robert, 2007, “For the Union Makes Us Strong: Anarchism and Patriotism”, in Primoratz and Pavkovic 2007: 201–218.
- Spinner-Halev, Jeff, 2008, “Democracy, Solidarity and Post-Nationalism”, *Political Studies*, 56(3): 604–628. doi:10.1111/j.1467-9248.2007.00708.x
- Steiner, Hillel, 1999, “Just Taxation and International Redistribution”, in Shapiro and Brilmayer 1999: 171–191.
- Stiltz, Anna, 2016, “The Value of Self-Determination”, *Oxford Studies in Political Philosophy* 2, David Sobel, Peter Vallentyne, and Steven Wall (eds), Oxford: Oxford University Press, 98–127. doi:10.1093/acprof:oso/9780198759621.003.0005
- Stone, John and Ioanna Christodoulaki, 2018, “Nebulous Nationalism: Walker Connor in an Era of Rising Populism”, *Nations and Nationalism*, 24(3): 513–518. doi:10.1111/nana.12443
- Storm, Eric, 2018, “A New Dawn in Nationalism Studies? Some Fresh Incentives to Overcome Historiographical Nationalism”, *European History Quarterly*, 48(1): 113–129. doi:10.1177/0265691417741830
- Tan, Kok-Chor, 2004, *Justice without Borders: Cosmopolitanism, Nationalism, and Patriotism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511490385
- , 2011, “Nationalism and Global Justice: A Survey of Some Challenges”, in *Sovereign Justice: Global Justice in a World of Nations*, Diogo P. Aurélio, Gabriele De Angelis, and Regina Queiroz (eds.), Berlin, New York: de Gruyter, 9–24. doi:10.1515/9783110245745.1.9
- , 2012, *Justice, Institutions, and Luck: The Site, Ground, and Scope of Equality*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199588855.001.0001
- Taguieff, Pierre-André, 2015, *La revanche du nationalisme: Néopopulistes et xénophobes ? l'assaut de l'Europe*, Paris: Presses Universitaires De France.
- Tajfel, Henri, 1981, *Human Groups and Social Categories*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Tamir, Yael, 1993, *Liberal Nationalism*, Press, Princeton, NJ: Princeton University

- Press.
- , 2019, *Why Nationalism*, Princeton: Princeton University Press.
- Taylor, Charles, 1989, *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*, Cambridge: Cambridge University Press.
- , 1993, *Reconciling the Solitudes*, Montreal: McGill-Queen's University Press.
- , 1996, "Why Democracy Needs Patriotism", in Cohen 1996: 119–121.
- Tilly, Charles (ed.), 1975, *The Formation of National States in Western Europe*, Princeton: Princeton University Press.
- Tonkiss, Katherine, 2013, *Migration and Identity in a Post-National World*, London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1057/9781137309082
- Tully, James, 1994, *An Approach to Political Philosophy: Locke in Contexts*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511607882
- , 2004, "Recognition and dialogue: the emergence of a new field", *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 7(3): 84–106.
- Twining, William (ed.), 1991, *Issues of Self-determination*, Aberdeen: Aberdeen University Press.
- Vick, Brian, 2007, "Of Basques, Greeks, and Germans: Liberalism, Nationalism, and the Ancient Republican Tradition in the Thought of Wilhelm von Humboldt", *Central European History*, 40(4): 653–681. doi:10.1017/S0008938907001070
- Vincent, Andrew, 2001, "Political Theory", in Motyl (ed.) 2001: Volume 1, 589–599.
- Waldron, Jeremy, 1992, "Superseding Historic Injustice", *Ethics*, 103(1): 4–28. doi:10.1086/293468
- Walker, R.B.J., 2001, "Postmodernism", in Motyl (ed.) 2001: Volume 1, 611–630.
- Walzer, Michael, 1983, *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*, New York: Basic Books.
- , 2002, "Passion and Politics", *Philosophy & Social Criticism*, 28(6): 617–633. doi:10.1177/019145370202800602
- , 2004, *Arguing about War*, New Haven & London: Yale University Press.
- Weber, Max, 1924, "Diskussionsrede zum Vortrag von P. Barth 'Die Nationalität in ihrer soziologischer (1912) Bedeutung' auf dem zweiten Deutschen Soziologentag in Berlin 1912", in *Max Weber, Gesammelte Aufsätze zur Soziologie und Sozialpolitik*, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), S. pp.

- 484–486.
- Wellman, Christopher Heath, 2005, *A Theory of Secession: The Case for Self-Determination*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511499265
- Williams, Michael C., 2007, “Morgenthau Now: Neoconservatism, National Greatness, and Realism”, in *Realism Reconsidered: The Legacy of Hans Morgenthau in International Relations*, Michael C. Williams (ed.), Oxford: Oxford University Press, 216–240.
- Wimmer, Andreas, 2013, *Waves of War: Nationalism, State Formation, and Ethnic Exclusion in the Modern World*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139198318
- , 2018, *Nation Building: Why Some Countries Come Together While Others Fall Apart*, Princeton: Princeton University Press
- Wright, Sue, 2016, *Language Policy and Language Planning: From Nationalism to Globalisation*, second revised edition, London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1007/978-1-37-57647-7
- Yack, Bernard, 2012, *Nationalism and the Moral Psychology of Community*, Chicago: University of Chicago Press.
- , 2018, “Nationalism’s Grip on Democracy: Good News and Bad”, in *Reimagining Nation and Nationalism in Multicultural East Asia*, Sungmoon Kim and Hsin-Wen Lee (eds.), London: Routledge, chapter 1.
- Ypi, Lea, 2011, *Global Justice and Avant-Garde Political Agency*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199593873.001.0001
- Yuval-Davis, Nira, 1997, *Gender and Nation*, New York: Sage Publications.
- Žižek, Slavoj, 2015, “In the Wake of Paris Attacks the Left Must Embrace Its Radical Western Roots”, *In These Times*, 16 November 2015, [available online](#).
- , 2017, *The Incontinence of the Void*, Cambridge, MA: MIT Press.

Çavkaniyêñ din ên Înternetê

Nussbaum, Martha C. 2002, “[Beyond the Social Contract: Toward Global Justice](#)”, Tanner Lecture, Australian National University.

Waldron, Jeremy, 2005, “[Proximity as the Basis of Political Community](#).”

[Nationalism – A Bibliography](#), compiled by Peter Rasmussen. A good collection of links and bibliographies, but no longer maintained.

[The Warwick Debates](#), debate between Ernest Gellner and Anthony D. Smith at the London School of Economics, 1995.

[ARENA: Centre for European Studies](#); ARENA is a research centre at the University of Oslo studying the dynamics of the evolving European systems of governance. This site contains a good selection of papers on ethics of international relations.

[Global Policy Forum](#), has papers on the future of nation-states.

[Academy of European Law](#), at the European University Institute.

[Territory and Justice network: repository of pre-publication papers](#).

Nîşeyêñ bo Neteweperweriyê

1. Bnr. Berlin 1979, Smith 1991, Levy 2000, û nîqaşa di Gans 2003 de; ji bo karakterîzasyoneke derhed bnr. rûpelên pêşî yên Crosby 2005, û nîqaşen nû yên dewlemend û balkêş derheqê helwestên neteweperwer de bnr. Yack 2012, 2018.

2. Ji bo nîqaşa nêrînên Gellner, bnr. Meadwell 2012, 2014, û nivîsên di Malešević û Hugarard 2007.

3. Roger Scruton her duyan dike yek ji ber ku sedaqata neteweyî û welatparêzî yek in li gor wî: sedaqata bo welatê xwe, “hezkirina xwezayî ya welêt, hemwelatiyan û çand wan dike yek” (2004: 4). A rast, welatparêz girêdayî gel û axa xwe ya “heqê wan” e; û welatparêzî hewlek e ku vî mafî veguherîne bo rêvebriyeke bêalî û raseriya hiqûqê. Xuya ye îdia dike sedaqata bo axê koka hemûyan e. Loma, dijheviyên termînolojîk û têgehî yên di lîteraturê de zelal in.

4. Habermas 1992 [1996]; bnr. nîqaşa di Markell 2000; ji bo têgihiştineke berfirehtir a welatparêziyê bnr. Primoratz û Pavkovic 2007.

5. Renan 1882 û Weber 1924 tê de; ji bo berevaniyeke nû, bnr., Brubaker 2004 û ji bo berawirdkirina bi dîn re, Brubaker 2013.

6. Berevanekî pir navdar ê cudatiyê Hans Kohn e, 1965.
7. Bnr. ji bo nirxandin û nîqaşeke baş derheqê xebata wî di berheva Malešević û Haugaard (ed.), 2007. Bnr. Özkirimli, 2010, û ji bo derbirîneke xurt û zelal Greenfeld 2006.
8. Li gor Gellner, neteweperwerî û netewe-dewlet bi hev re tevdigerin di nav demê de, ji ber ku her du jî encama modernîzasyon û îndustriyê ye. Malešević (2013, 2018) jî neteweperweriyê bi netewe-dewletê ve girê dide, girîngiyê nade role piştevaniya nav komê ya berî peydabûna dewleteke wiha.
9. Tilly, di meqaleya xwe ya di berheva 1975an de, bixêz dike rola dewleta modern a destpêkê di çêbûna neteweyê de. Giddens 1985 girîngî dide dewleta mitleq ji ber navendîbûn û firehkirina desthilatdariya îdarî; yekbûna di encamê de dike ku netewe-dewlet peyda bibe. Berhemên din ên modernist Hobsbawm 1990, û Breuilly 2001 û 2011.
10. Ev ji aliyê Daniele Conversi tê pêşvebirin (bnr., 2002, û pêşkêşıya nêrînên wî û nîqaşen Connor di Conversi 2018).
11. Bnr., wek mînak, MacCormick 1982; Miller 1992, 2000; Tamir 1993, 2019; Gans 2003; Moore 2009; Dagger 2009; û, ji bo nîqaşeke balkêş, Frost 2006.
12. Ji bo nirxandineke boçûnên Marksist, bnr. Glenn 1997.
13. Lê, hin nivîskarên ku xwe wek neteweperwerên lîberal pênase dikan, bi awayekî berbiçav Kymlicka (2001, 2003b, 2007b), palpiştên civakîparêz red dikan ji bo nêrînên xwe.
14. Ez senifandina wî ya nuwaze adapter dikim A. Kokers (2009: Beş. 1) bo mijara li ber dest.
15. Mînak, di mafêwan wan ên mirovan (Buchanan 2004), mafê milkiyetê yên pêşsiyasî mîna di Lock de (Simmons 2001), mafê çavkaniyêneke takekesî (Steiner 1999), an mafê şirîkatiyêneke siyasî (Wellman 2005).
16. Ev nêrîn zelal e di Friederich Meinecke 1924 [1965] de (Destpêk) û Raymond

Aron 1962 û pir nêzîkî rû ye di Hans Morgenthau 1946; ji bo girêyên balkêş bi neteweperweriyê hevçax re, bnr. nivîsa Michael C. Williams 2007 û kitêba Duncan Bell (2008) edît kiriye.

17. Ji bo nîqaşen li ser alîgiriyê bi giştî, bnr., Chatterjee û Smith 2003 û, yê nûtir, Feltham û Cottingham 2010.
18. Bnr., antolojiyên McKim & McMahan 1997; Couture, Nielsen, & Seymour 1998; Miscevic 2000 û Primoratz û Pavkovic 2007; Sardoc 2017–.
19. Û versiyonên wê yên cuda ku bi hûrgilî hatiye amadekirin ji aliyê nivîskarên mîna Yael Tamir (1993, 2019), David Miller (1995, 2000, 2007), Kai Nielsen (1998), Michel Seymour (2000) û Chaim Gans (2003). Bnr., nîqaşa li dor berhema Miller De Schutter û Tinnevelt 2011 û Butt yên din, 2018.
20. Wek mînak di nav Miller (2005a), Sung Ho Kim (2002) an Brian Vick (2007).
21. Ji bo nîqaşake pir hişyarkar derbarê avantaj û dezavantajên her yekê, bnr., nivîsên Reiner Bauböck (2004) û Will Kymlicka (2004) her du jî di nav Dieckoff 2004; a pêşî tercîha ne-terîtoryal, ya pê re tercîha terîtoryal diparêze.
22. Ji bo nîqaşake firehkîrî ya vê argumanê, bnr. Buchanan 1991, ku bûye klasîkeke hevçax; Moore 1998; û Gans 2003. Ji bo hinek danûstendinê fîkrî yên li ser argumanan, bnr., J. Levy 2004, û cilda li ser veqetînê ya Pavković û Radan 2007, û xebata Christopher Heath Wellman 2005. Cildeke balkêş e ji riwangeyeke legal Kohen 2006, û hin xebatêna balkêş ên rewşen taybet tê pêşkêşkirin di Casertano 2013. Ji bo nirxandineke pir neyêni bnr. Yack 2012, Ch. 10.
23. Bnr. îzahet û berevaniyeke bi hûrgilî di nav Kymlicka 2001; xebata wî ya nûtir, a rast ansiklopedîk (2007b) ku hê jî carna çandîheziyeke wiha wek “neteweperwer” bi nav dike; kurteyeke kurt di nav Kymlicka 2003a; û Gans 2003.
24. Wek mînak, Canovan 1996 (beş. 10) dibêje, Tamir terka îdealâ “netewe-dewletê” kiriye, û her wiha netewetî jî; Seymour (1999) rexne digre Taylor û Kymlicka paşê xwe didin bernameyên neteweperwer ên heqîqî û pirçandîtiyê pêşniyaz dikin ji dêvla neteweperweriyê.

25. Ji bo boçûneke bêtir sosyolojîk derbarê diyalektîka global û etno-neteweyî de, bnr., Destpêka Delanty û Kumar 2006 û hevkariya Delanty ya di vê cildê de.
26. Lêkolîneke di vî warî de ya Kok-Chor Tan (2004, bnr. taybetî beş. 5) e. Lê, ew têra xwe gumanbar e derbarê nêzîkbûnê (convergence) de di nivîseke din de (bnr. kitêba wî 2012).
27. Pierre-André Taguieff di kitêba xwe 2015an de derbarê populizmê de, bi navê *La revanche du nationalisme*, populizmê wek cureyeke neteweperweriyê pêşkêş dike. Navlêka bikêr “neteweyî-populîst” çêkiriye.
28. Bnr., wek mînak, nivîsên li ser populizm û neteweperweriyê di nav Breuilly, Hutchinson, û Kaufmann 2019 û li ser koçê di *Nation and Nationalismê* de, 2019.
30. Ji bo nîqaşeke nû bnr., *Nation and nationalism*, hejmara tematîk ji 2019, bi taybetî nivîsa Eric Kaufmann (2019).
31. Li vir Kok-Chor Tan, rêgezekê pêşniyaz dike ku wek rêyeke navîn a erêni xuya dike di navbera derhedêن (extremes) neyêni de.

Tişa ku ji teza welatparêziya bisînor re lazim e, li dinyayeke ne-îdeal ku edalet ti carî tam pêk nayê, welatparêz lazim e edaleta global jî bi awayekî cidî bikin karê xwe, û divê bi awayekî çalak cehd bikin ji bo dinyayeke adiltir ger bixwazin aligiriya wan a bo welatparêziyê rewa be. Dibe ku bêtir têkevin tatêla hemwelatiyên xwe, lê mecbûr in bi samimiyet hewl bidin bêedaletiyê kêmîtir bikin bi xebatêن xwe yên ji bo dinyayeke wekhevtir (2004:161).